

**Tampereen seudun
sukututkimusseura**

Julkaisupäivä 3.1.2005

Toimitus Johanna Kurela
Piirroket (jollei toisin mainita) Tiina Miettinen
Taitto ja painatus Esa Print Tampere, 2004

ISSN 0359-128X

Seuran osoite

Tampereen seudun sukututkimusseura ry
Kalkun viertotie 1 D 63
33330 Tampere

Seuran tilinumero

Nordea Tampere 114630-7209098

Seuran www-sivut

www.tampereensukututkimusseura.net

HALLITUS JA TOIMIHENKILÖT

Tiedot voimassa maaliskuun 2005 vuosikokoukseen asti
Hallituksen jäsenet merkitty tähdellä.

Puheenjohtaja

Antti Lähde *
Piettasenkatu 2 A 24
33580 Tampere
puh. (03) 362 7587
sähköposti: heikari@kolumbus.fi

Varapuheenjohtaja, ohjelma-asiat

Tiina Miettinen *
Nahkatehtaankatu 7 B 41
33270 Tampere
puh. (03) 344 4599
sähköposti: tiinamarjut@koti.soon.fi

Sihteeri; jäsenasiat, osoitteenmuutokset, ilmoittautumiset kursseille, julkaisujen tilaukset.

Marjatta Rintala *
Kalkun viertotie 1 D 63
33330 Tampere
puh. (03) 343 2004
sähköposti: xmrntala@kolumbus.fi

Rahastonhoitaja

Nina Järvensivu *
Myllyhaantie 34
33960 Pirkkala
puh. 040 730 1420
sähköposti: ninaserafin@hotmail.com

Retket

Jukka Sirén *
Hirvenojantie 12
36200 Kangasala
puh. 050 337 7860
sähköposti: j.u.siren@hotmail.com

Orpanan toimitus

Johanna Kurela *
Sorsapuisto 1 A 10
33500 Tampere
puh. (03) 261 2292
sähköposti: johanna.kurela@koti.soon.fi

Vuosikirjan toimitus

Tuula Sillanpää
Paasikiventie 8 F 41
33230 Tampere
puh. (03) 2130 430
sähköposti: tsillanpaa@kolumbus.fi

Kirjastonhoitaja

Hanna Turppa
Mustanlahdenkatu 20 C 163
33210 Tampere
puh. (03) 222 9881

Webmaster

Satu Yrjölä
Aakkolantie 171
35300 Orivesi
puh. 040 721 7492
sähköposti: satu.yrjola@kolumbus.fi

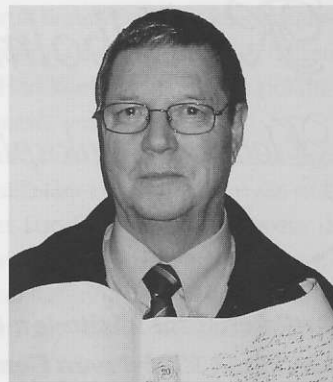
Mainokset Orpanassa

1/4 sivua – 50 €
1/2 sivua – 100 €
koko sivu – 200 €
Seuran hallitus pidättää itselleen oikeuden valita
lehteen pääsevät mainokset.
Hinnat ovat voimassa vuoden 2005 loppuun asti.

Seuraava Orpana ilmestyy 1.9.2005. Siihen
tarkoitettujen artikkeleiden on oltava perillä
viimeistään 1.7.2005.

Kannessa Tiina Miettisen piirros

"Suku on hyvä"

Olemme saaneet vilkkaan ja onnistuneen sukututkimussyksyn. Vuodenvaihteen juhlien jälkeen alamme "valaistua" kevään pidempien päivien, valmistuvien tutkimuksiemme ja toivottavasti sukutapaamistemme myötä.

Hienosti onnistunut Kurun matka, hyvät luennot ja Pekan ja Tiinan kurssit antavat varmasti potkua yhteiseen tapahtumaamme eli sukututkimuspäivään 15.1.2005 Sampolassa. Olemme hallituksen ja toimihenkilöiden tapaamisessa sopineet tapahtuman pääasiat ja tehtäväjaon. Olkaamme nyt aktiivisesti itse kukin mukana niin valmisteluissa kuin myös paikan päällä. Tarjoutukaa vain rohkeasti itsellenne sopivaan puuhaan.

Erittäin paljon keskustelua ja jopa kritiikkiäkin on herättänyt atk-pohjainen sukututkimus erilaisilla myynissä olevilla ohjelmilla. Olen itse opettanut senioreille tutkimuksen tallentamista sukututkimusohjelmalla. Haluan erityisesti korostaa sitä todellista innostusta, jonka tämäntyyppinen ohjausyhdistelmä on harrastukseemme herättänyt. Lisäksi "netissä" on Suomen Sukututkimusseuran osoitteen www.genealogia.fi ohella tosi paljon hyviä osoitteita, joita kannattaa hyödyntää.

Hallituksemme on päättänyt olla ottamatta seuramme järjestämiin tilaisuuksiin tai kursseihin kaupallisten sukututkimusohjelmien "myyntiä" erilaisin keinoin. Päätöshän ei poista käytön opettelemista muissa yhteyksissä. Sukututkimusystävä tai muuten asiaan perehtynyt henkilö voi "tutoroida", jotta ohjelma avautuu. Erittäin suositeltavaa ovat erilaiset atk-kurssit ko. aiheesta.

Olkaamme sukututkimuksessakin ajan "hermolla", pitäen jalat tukevasti maassa.

Hyvää tutkimuskevättä meille kaikille!

Antti Lähde

Puheenjohtaja

Rastelholmasta Räkisalmeen ja takaisin

Flemingin sukupiiri ja sen yhteistyöverkostot

Artikkelissani käsittelen lyhyesti joitakin esimerkkejä 1500-luvun Flemingin sukupiiristä ja sen yhteistyöverkostoista. Nostan esiin samaan sukupolveen kuuluneiden sukulaisten välisiä yhteyksiä – sekä sisarus- että lankous-suhteita. Haluan korostaa sitä, että 1500-luvun aatelistolle sukulaisuus merkitsi paljon muuta kuin lineaarista polveutumista tai verisukulaisuutta. Lisäksi esimerkkini kertovat siitä, millaista arkistotyötä sukupiirin ja sen sisäisten suhteiden tutkiminen vaatii.

Avioliitot laajentavat sukupiiriä

Avioliittojen kautta luotiin uusia perhesuhteita, joista seurasi ystävyys ja yhteistyön velvoitteita ja uusia etuuksia. Jaakko Teitin valitusluettelossa (sivulla 264) todetaan, ettei aatelismies Nils Boije enää maksanut verojaan *“sen jälkeen kun hän sai vaimokseen rouva Heblan sisarentyttären”*. Mainittu rouva Hebla oli tietenkin Hebla Siggesdotter (Sparre), joka kuului itse arvovaltaiseen ruotsalaissukuun ja jonka aviomies Erik Fleming oli 1520–1540-lukujen merkittävimpiä suomalaisia ylimyksiä. Heblan sisko Ingeborg oli avioitunut toiseen merkittävään suomalaissukuun – hän oli Krister Klasson Hornin puoliso.

Jaakko Teitti tahtoi siis sanoa, että Boije oli avioliittonsa kautta siirtynyt *“parempiin piireihin”* ja omaksunut ylimyksellisen huolettomuuden veronmaksu- ja muihin velvoitteisiin. Tästä ihannekuvasta ei voi vetää johtopäätöstä, että kaikkien lankojen ja kälyjen suhteet olisivat aina olleet tärkeitä ja johtaneet ystävälliseen liittolaisuuteen tai varsinkaan harmoniseen yhteistyöhön.

On kuitenkin kiinnostavaa, että aikalaiset viittasivat avioliiton kautta syntyneisiin linkkeihin ja niiden velvoittavuuteen, kun he halusivat osoittaa tiettyjen ihmisten yhteenkuuluvuutta.

On syytä korostaa, että olemassaoleva aineisto on melko hajanaista ja että sukulaissuhteiden merkitystä on vaikeaa tarkkaan analysoida. Harva 1500-luvun henkilö, edes korkea-arvoinen ylimys, on jättänyt jälkeensä laajaa aineistoa, joka kattavasti kartoittaisi sukulaisivierailuja, keskinäisiä tunnesiteitä tai yhteisiä taloudellisia sitoumuksia.

Aateliston kirjeenvaihto sisältää kuitenkin viitteitä siitä, miten kälykset, langokset ja sisarukset ovat matkustaneet yhdessä kartanolta tai linnasta toiseen, vierailleet toistensa luona ja hoitaneet samalla sekä perheen asioita että taloudellisia ja poliittisia kysymyksiä. Tällaiset kirjeet ovat usein hajallaan pitkin poikin arkistoja ja arkistokokonaisuuksia. Kiintoisimmat maininnat esimerkiksi rautamarski Klaus Eriksson Flemingistä (k. 1597) tai hänen puolisostaan Ebba Gustafsdotterista (Stenbock, k. 1614) eivät aina löydykään arkistoista, jotka on koottu heidän nimiensä alle. Sen sijaan esimerkiksi Ebban siskojen kirjeenvaihto tarjoaa kiinnostavia mainintoja, jotka valaisevat myös Flemingin perheen suhteita ja arkielämää.

Siskosten kirjeenvaihto: näköaloja sukupiirin elämään

Ebba Gustafsdotterin sisar, leskikuningatar Katarina (k. 1621), meni hyvin nuorena naimisiin kuningas Kustaa Vaasan kanssa ja eli kuusikymmentä vuotta leskenä. Toinen sisar, kreivitär Cecilia, jäi hänkin parikymppisenä (vuonna 1566) leskeksi miehensä Gustaf Johanssonin (Tre rosor) jälkeen. Cecilian kirjekokoelmassa on

säilynyt parikymmentä Katarina-kuningattaren kirjetä, jotka nykyään löytyvät Ruotsin valtionarkiston kokoelmasta Skokloster II (osa 5: Miscellanea). Näyttää siltä, että näitä kirjeitä ei ole tutkimuksessa käytetty juuri lainkaan – ehkä siksi, että ne on arkistoluettelossa luonnehdittu ”hää- ja hautajaiskutsuiksi”. Kirjeet sisältävät kuitenkin paljon muuta ja tarjoavat samalla esimerkin siitä, että vanhat arkistoluettelot eivät kerro koko totuutta arkiston sisällöstä.

Katarinan kirjeet ovat kiinnostavia myös Suomen paikallishistorian, erityisesti Ahvenanmaan näkökulmasta. Ne osoittavat, että kuningatar Katarina vietti Kastelholmassa, eläkeläänityksillään, enemmän aikaa kuin tutkijat ovat yleensä arvelleet. Katarina sai läänityksen vuonna 1569, mutta Ahvenanmaan historiankirjoituksessa (esimerkiksi Bertell, Hausen, Ramsdahl) toistuu oletus, ettei hän henkilökohtaisesti käynyt Ahvenanmaalla vuoden 1556 jälkeen. Suurin osa Kastelholman tileistä on kadonnut, eikä jäljelläolevissa juuri näy selkeitä viittauksia Katarinan vierailuihin.

Ruotsin valtionarkistossa sijaitsevista kirjeistä ilmenee kuitenkin, että toukokuussa 1575 Katarina suunnitteli nauttivansa ”kauniista kesäajasta” Ahvenanmaalla ja toivoi seurakseen sisariaan Ceciliaa, Ebbaa – joka oli tuolloin Klaus Flemingin nuorikko – sekä Märtaa, joka jäi naimattomaksi. Kesän odotusta lisäsi se, että Ebba oli raskaana ja laskettu aika oli juhannuksen tietämillä. Kastelholman linnassa näyttää kuluneen myös talvi 1577–1578. Tuolloin Katarina oli oleskellut Suomen puolella Ebba-siskonsa ja Klaus Flemingin kanssa. Tarkoituksena oli ollut matkustaa Ruotsin puolelle talven viettoon, mutta huono sää oli viivästyttänyt matkaa, ja lopulta kelirikko esti heitä jatkamasta Ahvenanmaalta eteenpäin. Myös joulukuussa 1585 Katarina oleskeli Kastelholmassa, ja tuolta vuodelta on säilynyt tilikirja (Kansallisarkiston voudintilit 2812, folio 11r.), joka mainitsee lyhyesti hänen käyntinsä.

Katarina vaihtoi sisarensa kanssa tietoja niin politiikasta, viljan hinnasta kuin perhetapahtumistakin. Hän koetti myös ohjailla Karl-veljensä avioliittosuunnitelmia. Erityisesti häntä suututti se, että veli oli aikeissa antaa vaimolleen huomenlahjaksi suvun pääkartanon. Kun leskeytynyt sisar Ebba oli vangittu Turussa vuonna 1597

hänen osallistuttuaan Turun linnan puolustukseen Kaarle-herttuaa vastaan, Katarina koetti selvittää hänen sijaintiaan ja vointiaan. Hän koetti tukea myös politiikkaan epäsuosioon joutuneita veljiään.

Perhekuulumiset linkittyivät kiinteästi aikakauden poliittisiin tapahtumiin, sillä kirjeissä sivuttiin myös sitä, miten sukupiirin jäsenet suoriutuivat sotilaallisista ja poliittisista tehtävistään. Siskonsa Ebban ja palvelijoidensa kautta kuningatar Katarina vaihtoi tietoja Klaus Flemingin ja Kaarle-herttuan suunnitelmista. Kaarle-herttua näyttää epäilleen ”rakasta äitiään” (eli äiti-puoltaan) Katarinaa siitä, että tämä mahdollisesti tuki Klaus Flemingiä, vaikka todisteita rahallisesta tuesta ei löytynytäkään. Herttua myös vetosi leskikuningattareen saadakseen Klaus Flemingin pään käännettyä.

Kuningatar Katarinan kirjeenvaihdossa pilkahtaa esiin myös henkilöitä, joita tutkijat ovat tottuneet pitämään syrjästäkatsojina. Tällainen oli mainittu Katarinan ja Ebban naimaton sisar, Märta Gustafsdotter. Hänen itse tuottamiaan asiakirja-aineistoja ei juuri ole säilynyt, mutta kun laajaa kirjemateriaalia yhdistelee, voi huomata, että hänet mainitaan sisartensa seurassa, hänelle lähetetään terveisiä ja hän huolehtii sisarustensa voinnista. Märta näyttää muun muassa jakaneen Ebban ja tämän tytärten vankeusajan Tukholmassa vuoden 1597 paikkeilla. Hän onkin tärkeä muistutus siitä, että naimattomiksi jääneet sukulaiset olivat usein tärkeä osa perhettä, vaikka he aineistossa jäivät usein vähäiselle huomiolle. Märtaa muistettiin myös muiden tuttavien kirjeissä: sotapäällikkö Arvid Stålbarm lähetti hänelle kunnioittavia terveisiään Klaus Eriksson Flemingin kautta.

Sisarusten, langosten ja kälysten yhteiset matkat

Leskikuningatar Katarinan kirjeenvaihto osoittaa, että sukupiirin sisällä toimi aktiivinen tietojen välitys ja yhteistyö. Kirjeet osoittavat myös, että perheenjäsenet matkustelivat yhdessä toistensa kanssa kartanolta ja linnasta toiseen. Näiden matkojen suuntaa määrittivät osittain aatelismiesten poliittiset ja hallinnolliset tehtävät, osittain muun muassa sukupiirin tärkeät juhlat kuten häät ja kastajaiset, jotka kokosivat yhteen joukon vaikutusvaltaista aatelistoa.

Matkat saattoivat suuntautua myös sotatantereille. Osa aatelisnaisista jäi perheen kartanoille huolehtimaan niiden taloudesta, kun aatelmiehet lähtivät sotaan. Sodan läheisyys ei kuitenkaan jäänyt kaikille naisillekaan tuntemattomaksi. Louhisaaren sukuhaaraan kuulunut Elin Hermansdotter Fleming (k. 1603) seurasi miestänsä, Arvid Erikssonia (Stålmarm, k. 1620), kun kaksikymmentäviisivuotinen sota vei tämän hallinto- ja taistelutehtäviin, aina Narvaan ja Pähkinälinnaan asti. Mukana oli välillä myös Arvidin sisar Beata. Rouvat eivät välttämättä oleskelleet yhtäjaksoisesti sotatoimialueilla. Heidät kuitenkin mainitaan kirjeissä silloin tällöin terveisien lähettäjinä.

Elin Fleming ja hänen kaksi veljeänsä olivat avioituneet samaan Hornien ja Stålmarmien sukupiiriin. Veljekset Klaus ja Lars Hermansson Fleming menivät naimisiin Henrik Hornin tytärten Elinin ja Annan kanssa. Elin Flemingin mies Arvid oli puolestaan Hornien serkku. Avioliitot kuvastivat ja vahvistivat sukujen yhteyksiä toisiinsa, ja myös käytännön tehtävissä nämä pariskunnat, kälykset ja langot liikkuiivat usein yhdessä. Perheiden pojat olivat opiskelleet yhdessä, palvelleet hovissa ja seuranneet yhdessä isäänsä itärajan sotaretkille.

Kiintoisan viitteen yhteisistä matkoista tarjoaa Hauensuolessa, Hangon edustalla säilynyt kallio-kaiverrus. Kyseinen saari on vuosisatojen ajan ollut tärkeä liikenteen solmukohta, jossa on odoteltu sopivaa purjehdussäätä. Saarelle on vierailujen merkiksi kaiverrettu lukemattomia aatelisvaakunoita. Vuonna 1586 kallioon kaiverrettiin vieretysten kahden avio- parin yhteisvaakunat, jotka on kaiverrettu vierekkäin. Luodolla näyttävät tuolloin vierailleen sisarukset Elin Hermansdotter ja Klaus Hermansson Fleming sekä heidän puolisonsa, mainittu Arvid Eriksson (Stålmarm) ja Elin Henriksdotter (Horn). Birger Boström on arvelut, että seurue on voinut olla matkalla Inkerinmaalta takaisin Suomen suuntaan.

Vaikka kalliokaiverrus on lähteenä epävarma, se näyttää kuitenkin vahvistavan samaa kuvaa, jonka huolellinen kirjeiden lukeminen osoittaa: Flemingin ja muunkin aateliston sukupiirin jäsenet liikkuiivat yhdessä ja pitivät kiinteästi yhteyttä toisiinsa. Näiden yhteyksien löytäminen vaatii usein sitä, että tutkija käy läpi hyvin erilaisia arkistokokonaisuuksia ja liittää yhteen yksittäisistä kirjeistä löytyvät tiedonmuruset – kuten sen, keille terveisiä lähetetään ja keiden seurassa kirjeen kirjoittaja kertoo olevansa.

JULKAISTUT LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Bertell, Erik: Skattedistrikt och förvaltningsområden på Åland under tidigt 1500-tal. Skrifter utgivna av Ålands kulturstiftelse, Mariehamn 1983.

Boström, Birger 1968: Hankoniemi: Vanhoja sataria ja kiviipiirroksia. Hangon kaupunki, Hanko.

Hausen, Reinhold: Kastelholm slott och dess borgherrar. Svenska litteratursällskapet i Finland ccxlii. Helsingfors 1934.

Jaakko Teitin valitusluettelo Suomen aatelistoa vastaan v. 1555–1556. – Jakob Teitts klagomålsregister emot adeln i Finland år 1555–1556. Todistuskappaleita Suomen historiaan. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki 1894.

Lahtinen, Anu: Omaisuutta, ystäviä ja vaikutusvaltaa. Avioliittojen merkitys Flemingin sukupiirissä. Historiallinen aikakauskirja 4/2002.

Ramsdahl, Carl: Det åländska folkets historia II:1. Under Gustav Vasa och hans söner samt stormaktstiden. Ålands Kulturstiftelse, Mariehamn 1988.

LÄHTEET

Ruotsin valtionarkisto

Skoklostersamlingen 2, vol. 5 (Miscellanea), Cecilia Stenbocks brevväxling.

Arvid Henriksson Tawasts samling vol. 1, Arvid Eriksson Stålmarmen kirjeet Arvid Henriksson Tawastille 27.3.1592, 3.5.1592, (1584?), sekä päiväämättömiä kirjeitä.

Suomen kansallisarkisto

Voudintilit, Ahvenanmaa 1585: KA 2812, folio 11r (entinen VA).

Artikkeli perustuu Tampereen seudun sukututkijoiden tapaamisessa tiistaina 21.9.2004 pidettyyn esittelmään. Kirjoittaja kiittää FM, tutkija Ulla Koskista Tawastin arkistokokonaisuuteen perustuvista tiedoista.

Anu Lahtinen

Historian laitos, Turun yliopisto

Hämeen värit

Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n Vuosikirjassa on seuran tunnus, jossa seuran nimen ja vuosiluvun 1979 lisäksi on vaakuna. Vaakunassa on tyylitelty T-kirjain, jonka muoto on saatu Tampereen kaupungin vaakunasta. Sama T-kirjain on myös seuran pöytäviirissä eli standaarissa. Siinä on punaisella pohjalla valkoinen T-kirjain. Punainen ja valkoinen ovat vanhat Hämeen värit, mutta mistä ne ovat peräisin ja mitä ne symboloivat, sitä on tarkoitus selvittää tässä kirjoituksessa.

Heraldiikan historiaa

Vaakuna on määritetty kuvioksi, jota joku yksilö tai yhteisö (valtio, maakunta, kunta, seurakunta, suku, yhdyskunta, laitos, yhdistys tms.) käyttää pysyvänä tunnusmerkkinään. Vaakunat tulivat käyttöön ristiretkien aikaan noin 1150. Ristiretket kasvattivat tehokkaan tunnistusjärjestelmän tarvetta, koska ristiretkeläisarmeijat olivat moniosastoisia ja monikielisiä. Myös muotiin tulleet aseleikit eli turnajaiset lisäsivät tarvetta erityisten tunnusten käyttöön. Kun asepuvut olivat umpinaisia peltipukuja, joissa kypärä peitti kasvoinkin, niin henkilön tunnistaminen ilman ulkoista tunnuskuvaa olisi ollut mahdotonta. Turnauksissa olikin erityiset virkailijat eli airueet, joiden tehtävänä oli kuuluttaa taistelijoiden nimet ja myös valvoa, että oikeita tunnuskuvia käytettiin. Airueen saksankielisestä nimestä *Herold* on heraldiikka saanut nimensä. Airueet loivat järjestelmällisen vaakunatiedon. He ryhtyivät pitämään luetteloa vaakunoista sekä kehittivät säännöt vaakunoiden kuvioinnille ja väritykselle.

Vaakunat olivat aluksi yksilöllisiä tunnusmerkkejä, mutta niistä kehittyi sittemmin perinnöllisiä sukuvaa-

kunoita. Kun hallitsijat jakoivat maaomaisuutta läänityksinä, niin maa-alueen haltijan vaakunasta tuli myös kyseisen alueen tunnusmerkki. Vaakunain käyttö kehittyi nopeimmin niissä maissa, joista osallistui ritareita ristiretkiin eli Italiassa, Ranskassa, Espanjassa, Englannissa ja Saksassa. Pohjoismaat omaksuivat Saksasta vaakunoiden käytön.

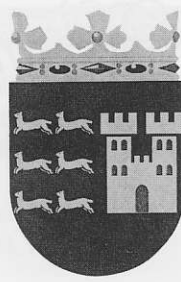
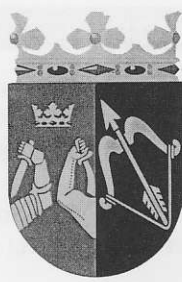
Vaakunan muoto ja kuvio

Taistelukilven muoto on aikojen kuluessa vaihdellut pyöreästä ja neliömäisestä pitkänomaisiin, suunnikkaan muotoisiin kilpiin. Vaakunataiteessa on suosituimmaksi kilven muodoksi vakiintunut 1400-luvulta peräisin oleva ns. espanjalainen kilpimalli. Siinä on kilven alareuna puolipyöreän muotoinen, ja kilpi muistuttaa lapion terää. Kilven muodolla ei ole varsinaista heraldista merkitystä eikä sitä mainita vaakunaselityksessä.

Kilpi oli aikoinaan puolustusase, jota kannettiin vasemmalla käsivarrella. Tästä johtuu, että kilven suuntia heraldiikassa katsotaan aina kilven kantajan puolelta. Siten vaakunan oikea puoli heraldiikassa tarkoittaa katsojan kannalta vasenta puolta. Niin ikään eräät airutkuvioiksi nimetyt vaakunakilven osat ovat peräisin kilpien vahvikeraudoista ja -sidoksista. Vaakunakilvellä olevat tunnukset saadaan aikaan jakamalla kilpi erivärisiin kenttiin, sijoittamalla kilvelle geometrisiä kuvioita eli ns. airutkuvioita sekä tavallisten esineiden tai olioiden vahvasti tyyliteltyjä kuvia.

Kun kilpi jaetaan kahtia vaakasuoraan, syntyy katkoinen kilpi. Kun jako on kahtia pystysuoraan, on kyseessä halkoinen kilpi. Kun kilpi jaetaan kahtia vinoesti oikealle, saadaan lohkoinen kilpi. Jos jako on vinoesti vasemmalle, on kyseessä vastalohkoinen kilpi.

Airutkuvioista tavallisimmat ovat paalu, hirsi, palkki

ja vastapalkki. Näillä tarkoitetaan kilpeen maalattua juovaa, joka paalun ollessa kyseessä kulkee pystysuoraan ylhäältä alas, hirressä vaakasuorana, palkissa vinosti poikki kilven vasemmasta alakulmasta oikeaan yläkulmaan ja vastapalkissa oikeasta alakulmasta vasempaan yläkulmaan.

Vaakunoiden erottelutarpeesta ovat syntyneet ns. korot. Heraldisella korolla tarkoitetaan väripinnan, airutkuvion tai muun yksinkertaisen kuvion reunaviivaa. Korojen nimityksiä ovat mm. hammaskorot, sahakorot, aaltokorot. Suomen heraldiikka hyväksyy kaikkiaan 35 erilaista koroa.

Kilpikuvioiden, esim. eläinkuvioiden, tulee olla heraldisesti oikealle kääntyneitä. Kilpikuvat ovat pinta-koristeita, niissä ei saa olla syvyytsvaikutelmaa.

Vaakunavärit ja -selitys

Vaakunakilpien tuli varsinkin varhaisimpina aikoina olla kuvioiltaan selkeitä ja kauaksi näkyviä. Väriyksellä pyrittiin parantamaan näkyvyyttä. Syntyi myös heraldiset säännöt värien käytöstä. Heraldisia värejä on kuusi: kulta ja hopea, joita myös kutsutaan metalleiksi, sekä punainen, sininen, musta ja vihreä. Myös luonnonvärin käyttöä on pidetty mahdollisena.

Vaakunassa ei pidä ilman perusteltua syytä käyttää useampaa kuin kahta väriä. Vaakunassa on oltava kultaa tai hopeaa. Metallia ei saa asettaa metallin päälle eikä väriä värin päälle. Väri ei saa yhtyä väriin eikä metalli metalliin, ellei yhteinen raja ole aivan lyhyt. Yleiskuvioiden osat ja erityisesti eläinten varukset voidaan esittää sekä kentästä että kuvioista poikkeavalla värillä. Varuksilla ymmärretään esim. eläimen hampaaita, kynsiä ja varpaita. Vaakunakuvan on oltava täysin selvä pelkkinä väripintoinakin. Kaikki vaakunavärit ovat samanarvoisia, joskin suosituim-

pia ovat olleet sininen ja punainen.

Värisymboliikassa valkoinen on puhtauden, viattomuuden, oikeamielisyyden, uskollisuuden, kunniallisuuden ja pyhyiden väri. Punainen symboloi tulta, verta, elämää ja rakkautta. Toisaalta se on myös sodan, taistelun, vallankumouksen ja varoituksen väri. Sininen on jumalallisuuden, viisauden, uskon ja totuuden tunnusväri.

Kaikkiin virallisiin vaakunoihin liittyy myös ns. vaakunaselitys. Siinä on heraldisia termejä käyttäen määriteltä vaakunan sisältö. Vaakunaselityksen perusteella voi heraldiikkaan perehtynyt vaakunataiteilija laatia vaakunan kuvan näkemättä itse vaakunakuvaa.

Vaakunalisäkkeet

Täydelliseen sukuvaakunaan kuuluu sen perusosan, vaakunakilven, lisäksi kypärä, kypäränpeite ja -koriste, usein myös ns. kilvenkannattajat sekä jalusta ja koriste. Kypärien lukumäärällä voidaan ilmaista myös aatelisarvoa. Siten kreivin vaakunassa on kolme kypärää, vapaaherralla kaksi ja tavallisella aatellisella yksi kypärä. Käytössä on kolme erilaista kypärämallia: pata-, pisto- tai kalterikypärä. Aatelisten kypärä on joko pisto- tai kalterikypärä. Pisto-kypärä on myös nimitetty suljetuksi kypäräksi. Suomen heraldiikassa porvarisvaakunaan ja yhteisövaakunaan kuuluva kypärä on aina pistokypärä.

Kypärästä nouseva kolmiulotteinen tunnus tai muu selvästi erottuva merkki on nimeltään kypäränkoriste. Varhaisina aikoina koristeina käytettiin sarvia ja siipiä tai strutsin ja riikinkukon sulkatöyhtöjä.

Vaakunan yläpuolella olevan kruunun avulla voidaan osoittaa vaakunan omistajan aatelineen arvoaste. Täl-

Suurläänien vaakunat. Kuva teoksesta *Heraldiikan opas*.

löin se on nimeltään arvokruunu. Kreivillä, vapaaherralla ja tavallisella aatelismiehellä on erilainen arvokruunu. Kruunu voi myös olla ns. koristekruunu, jolloin siihen ei liity mitään arvoa osoittavaa merkitystä. Pohjoismaissa ja mm. Suomessa käytetään koristekruunun paikalla usein arvokruunua.

Porvarisvaakunaan ei kuulu kumpikaan kruunu. Yhteisövaakunoissa on monenlaista käytäntöä. Hämeen vanhassa maakuntavaakunassa on ns. vanha herttuakunnan kruunu, kun taas nuoremmissa maakuntavaakunoissa, kuten esimerkiksi Ahvenanmaan vaakunassa, on vapaaherrallinen kruunu, mikä vastaa vanhaa kreivikunnan kruunua. Suomen uudet lääninvaakunat käyttävät herttuakunnan kruunua, joka ulkonäöltään vastaa avointa ritarikruunua.

Vaakuna lipuissa ja tekstiileissä

Vaakunat tai niiden tunnuskuvat ovat myös siirtyneet lippuihin ja muihin heraldisiin tekstiileihin. Lipuissa kulta korvataan keltaisella ja hopea valkoisella. Lippuvärejä olisi osattava rinnastaa optisesti oikein, niin että vaaleat ja tummat värit tulevat keskenään vastakkain. Kuten heraldisilla väreillä, niin ei lippuväreilläkään ole täsmälleen määrättyjä sävyarvoja, vaan niiden on oltava värinsä keskisävyjä, puhtaita ja kirkkaita. Lipuissa vaakunat on suunnattava aina lippusalkoon päin eli kulkusuuntaan. Autojen, junien, laivojen yms. kuluneuvojen kyljissä vaakunoiden ja lippujen kuvioiden on samoin oltava suunnattuna kulkusuuntaan.

Hämeen vaakunan synty

Hämeen vaakuna on peräisin vuodelta 1562. Tuol-

loin pidettiin Kustaa Vaasan hautajaiset ja hautajaiskulkueessa, joka kuljetti kuninkaan tomun Tukholmasta Uppsalaan, kannettiin 24:n hänen valtaansa kuuluneen maakunnan tai läänityksen lippua. Suomesta oli mukana valtakunnan lippu, mikä todennäköisesti oli leijonalippu, sekä neljän maakunnan liput. Nämä maakunnat olivat Pohjois- ja Etelä-Suomi, Häme sekä Karjala. Pohjois-Suomella tarkoitettiin tällöin Aurajoen pohjoispuolella olevaa aluetta ja Etelä-Suomella vastaavasti joen eteläpuoleista aluetta. Näistä Aurajoen rajoittamista alueista tuli sittemmin Satakunta ja Varsinais-Suomi.

Vuonna 1555 syntyneen Venäjän sodan johdosta Kustaa Vaasa oleskeli Suomessa ja antoi 1556 pojalleen Juhanalles lounaisen Suomen herttuakunnaksi. Sota päättyi 1557 solmittuun Novgorodin rauhaan. Kustaa Vaasa antoi 1557 vaakunakirjeen, jossa määriteltiin uuden herttuakunnan vaakuna. Se oli nelijakoinen vaakuna, jonka kahdessa kentässä oli Etelä-Suomen tunnus ja kahdessa Pohjois-Suomen tunnus karhu. Keskellä oli Vaasa-suvun tunnus ”rynnäkkörisukimppu” (stormvase). Juhana-herttua muutti 1560-luvulla vaakunan siten, että yhdessä kentän osassa on kolme kruunua, toisessa pystyssä seisova Götan leijona, sitten Etelä-Suomen ja Pohjois-Suomen tunnuksat. Tämä vaakuna hakattiin myös Turun linnan sisään tuloportin yläpuolelle. Ruotsin värit, sininen ja keltainen, tulivat myös Pohjois- ja Etelä-Suomen vaakunoihin.

Juhanasta tuli 1568 hallitsija nimellä Juhana III, ja hän otti itselleen 1581 Suomen suuriruhtinaan arvon. Tätä arvonimeä hän käytti ensimmäisen kerran kirjeenvaihdossaan elokuussa 1577. Näin Suomesta oli tullut suuriruhtinaskunta, mikä nimitys säilyi vielä Suomen siirtyessä 1809 Venäjän keisarikunnan alaisuuteen.

Götan leijonasta, joka oli vanha Folkunga-suvun tun-

Hämeen vaakuna. Kuva teoksesta Suomen kunnallisvaakunat.

nus, tuli nyt myös Suomen suuriruhtinaskunnan tunnus.

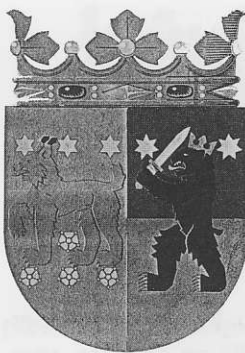
Uppsalan tuomiokirkkoon tilattiin hollantilaiselta Willem Boylta 1562 Kustaa Vaasan hautamuistomerkki, joka valmistui 1591. Siinä on myös Suomen suuriruhtinaskunnan ja Hämeen vaakunat. Suomen vaakunan tekstinä on: *Arma magni ducatus Finlandiae* eli Suomen suuriruhtinaskunnan vaakuna.

Suomen vaakunan tunnuskuvan, sapelin päällä seisovan leijonan, on katsottu symboloivan hallitsijavaltaa. Ihminen on aina kunnioittanut leijonaa eläinten kuninkaana, ja se onkin heraldiikan eniten käyttämä tunnuskuva. Vaakunakilven punaista väriä on joskus arveltu sotaiseksi symboliksi, joka liittyi vaakunan syntyyn 1570–1595 sodan aikana. Todennäköisesti se kuitenkin valittiin vastapainoksi emämaan vaakunan siniväriille. Erityisen sotaisena Suomen vaakunaa ei yleensä pidetty.

Kotoisten eläinten on katsottu sopivan paremmin maakuntien vaakunoihin. Suomessa tavataan maakuntavaakunoissa saksanhirven, karhun, ilveksen ja kärpän kuvia.

Hämeen vaakunan selitys

Hämeen vaakunan tunnuskuviksi valittiin ilves, koska se oli Hämeessä esiintyvä kallisarvoinen turkiseläin. Kun vaakunan tunnuskuvan haluttiin täyttävän koko vaakunapinnan ja kun ilveksen ylä- ja alapuolelle jäi tyhjää tilaa, niin vaakunaan lisättiin ilveksen yläpuolelle kolme kuusisakaraista hopeatähteä ja alapuolelle neljä hopearuusua asetettuina siten, että yksi ruusuista on ilveksen jalkojen välissä.

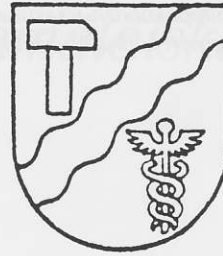
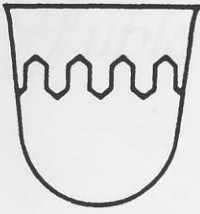
Hämeen läänin vaakuna. Kuva teoksesta Suomen kunnallisvaakunat.

Vaakunaselitys oli seuraavanlainen: "Punaisessa kentässä luonnonvärinen ilves. Eläimen päällä vaakasuorassa asennossa kolme kuusisakaraista hopeatähteä. Sen alapuolella neljä hopearuusua, asetettuina 1+3."

Tämän vaakunaselityksen mukaisesti on saatu lipuissa ja viireissä käytetyt Hämeen värit, punainen ja valkoinen. Punainen on vaakunakentän pohjaväri ja hopeaa vastaa lipuissa valkea väri. Punainen väri on ilmeisesti saatu leijonavaakunasta. Tällainen Hämeen vaakuna on mm. Helsingissä Säätytalon päätykolmiossa, jossa on kaikkien Suomen historiallisten maakuntien vaakunat.

Merkillepantavaa on, että tässä vaakunaselityksessä puhutaan luonnonvärisestä ilveksestä. Ilveksen väri kuitenkin vaihtelee vuodenaikojen mukaan. Kesällä turkki on punaharmaa ja talvella harmaanvalkea. Täplikkyyden perusteella puhutaan usein kolmesta eri ilvestyyppistä, kissa-, kettu- ja susi-ilveksestä. Ensinmainingit on näistä selvimmät täplikkäs, kettuilveksellä on täpliä vain jaloissaan ja susi-ilves on lähes täplätön lukuun ottamatta selässä poikittaisjuoviksi yhdistyviä pikku täpliä. Näin ollen termi "luonnonvärinen" on heraldiikassa vaikeasti määriteltävissä, ja siksi luonnonvärien käyttö heraldiikassa ei ole suositeltavaa.

Valtioneuvoston päätöksellä vuodelta 1963 onkin Hämeen vaakunaa muutettu vastaamaan paremmin heraldiikan vaatimuksia. Uusi vaakunaselitys on seuraavanlainen: "Punaisessa kentässä kävelevä kultainen ilves, jonka korvatyhdöt mustat; saatteena ilveksen yläpuolella kolme kuusisakaraista tähteä ja alapuolella neljä ruusua sijoitettuna 1:3, kaikki hopeaa. Kruunu: herttuakunnan kruunu." – Samassa yhteydessä on myös muutettu Satakunnan karhun luonnollinen väri mustaksi.

*Pirkanmaan ja Tampereen vaakunat.
Kuva Leena Willbergin kirjasta Pirkanmaan kuntien tunnukset.*

Hämeen vaakuna läänien vaakunoissa

Kun sitten yhdeksän maakunnan tilalle tuli 12 läänää, niin Hämeen läänin vaakunaksi tuli kaksiosainen vaakuna, jonka oikeassa puolessa oli Hämeen vaakuna ja vasemmassa puolessa Satakunnan vaakuna. Hämeen vaakuna esiintyi myös Mikkelin läänin ja Keski-Suomen läänien vaakunoissa.

1996 toteutuneessa lääniuudistuksessa läänien lukumäärä putosi puoleen eli kuuteen. Uudet läänit ovat Etelä-Suomen lääni, Länsi-Suomen lääni, Itä-Suomen lääni, Oulun lääni, Lapin lääni ja Ahvenanmaan lääni.

Länsi-Suomen läänin, johon Tamperekin kuuluu, vaakuna on kolmiosainen. Se on yhdistelmä Varsinais-Suomen, Satakunnan ja Pohjanmaan vaakunoista. Hämeen ilves siitä puuttuu. Vaakunan selitys on seuraavanlainen: "Halkoisen ja alaisesti katkoisen kilven oikeassa yläkentässä Varsinais-Suomen historiallinen vaakuna ja vasemmassa yläkentässä Satakunnan historiallinen vaakuna sekä sinisessä alakentässä kolme juoksevaa hopeista kärppää, joiden hännänpäät mustat, asetettuina 2+1."

Hämeen vaakuna esiintyy sen sijaan Etelä-Suomen läänin vaakunassa yhdessä Karjalan ja Uudenmaan historiallisten vaakunoiden kanssa.

Maakuntaliittojen vaakunat

Samanaikaisesti kun hyväksyttiin uusien suurläänien vaakunat, vahvistettiin myös uusien maakuntien liittojen vaakunat. Näitä on kaikkiaan yhdeksäntoista, joukossa myös Häme-niminen alue. Tampere kuuluu kuitenkin Pirkanmaahan, jonka vaakunan selitys on:

"Kultakentässä punainen turkiskoroinen lakio." Punainen viittaa hämäläisiin, kulta satakuntalaisiin kuntiin ja koro koko seudun erähistoriaan ja kaupankäyntiin.

Uudet maakunnat ovat luonteeltaan kuntayhtymiä, mistä johtuu, että niiden vaakunoiden yläpuolelle ei kuulu arvokruunu siinäkin tapauksessa, että vaakunaksi on valittu historiallinen maakuntavaakuna sellaisenaan.

Tampereen vaakuna

Tampereen ensimmäisen vaakunan suunnitteli koskenperkausinsinööri, everstiluutnantti Arvid von Cedervall vuonna 1839. Pääaihe viittaa Tampereen sijaintiin vesivoimaa antavan kosken rannalla. Lisäksi vaakunassa on kaupungin nimen alkukirjain sekä ristikkäin olevat vasara ja Merkuriuksen sauva kuvaamassa teollisuutta ja kauppaa. 1800-luku oli vaakunatiiteen rappioaikaa, ja niinpä kyseisessä vaakunassa on monia heraldisia virheitä.

Kaupungin toimeksiannosta taiteilija Olof Eriksson suunnitteli vanhan vaakunan pohjalta sitä yksinkertaisena uuden vaakunan, jonka sisäasiainministeriö vahvisti 16.6.1960. Vaakunan selitelmä on seuraavanlainen: "Punaisessa kentässä aaltokoroinen vastapalkki, jonka yläpuolella saatteena paaluttain vasara ja alapuolella paaluttain Merkuriuksen sauva; kaikki kultaa."

Vaakunan aiheina on siis edelleen Tammerkoski, jonka ympärille kaupunki on rakentunut, teollisuusvasara, joka on tullut T-kirjainta muistuttavana vanhan nimikirjaimen sijaan, sekä Merkuriuksen sauva kauppaa symboloivana tunnuksena. Värejä on vähennetty: kentän väriksi on otettu Hämeen vaakunan kentän puna-

Tampereen hiippakunnan vaakuna. Kuva teoksesta Suomen kunnallisvaakunat.

väri ja kuvioiden väri on otettu Satakunnan vaakunasta. Valtionarkisto piti ratkaisua sopivana, koska kaupungin vaikutus ulottuu kumpaankin historialliseen maakuntaan. Aikaisemman ns. renessanssikilven tilalle on valittu klassinen vaakunakilpi.

Tampereen kaupungin 200-vuotisjuhlien kunniaksi vuonna 1979 teetettiin myös Tampereen kaupungin lippu, jonka kuvio on sama kuin vaakunassa.

Muita vaakunoita

Hämeen värit esiintyvät monissa muissakin maakunnan kuntien vaakunoissa. Paitsi kunnat myös erilaiset alueen yhteisöt kuten esimerkiksi Tampereen hiippakunta on valinnut vaakunaansa Hämeen värit. Tampereen hiippakunnan vaakunassa on punaisella pohjalla hopeinen lentävä kyyhkynen, jolla on nokassaan kultainen lehdykkä.

Lopuksi

Professori Viljo Rasila on lausunut: "Hämeen lääniä ei enää ole, mutta Häme on. Se on se Hämeen heimon asuma ja muidenkin tuntema muinainen Häme, joka laajimmillaan ulottui 'suolamerestä suolamereen' eli Kymijoelta Kokemäenjoelle, eteläiseltä Uudelta maalta pohjoiseen Satakuntaan." Tämän Hämeen tunnusvärit, punainen ja valkoinen, tulevat säilymään Hämeen heimon väreinä huolimatta maantieteellisistä rajamuutoksista.

LÄHTEET

Eriksson, Olof 1982: Heraldikka ja symbolit. Painomies Oy, Helsinki.

Hellström, B. Harald 1951: Vaakunatietoutta. Suomen taidepiirtäjäinliiton julkaisuja I, Helsinki.

Rancken, A. W. – Pirinen, Kauko 1949: Suomen vaakunat ja kaupunginsinitit. WSOY, Porvoo.

Rasila, Viljo 2000: Kuinka hämäläisten tulisi parhain päin tulevissa koitoksissa elämän? Kirjoitus teoksessa Hämeen Käräjät I. Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna.

Heraldica Fennica. Suomen Heraldinen Seura, Weilin+Göös, Espoo, 1978.

Suomen kunnallisvaakunat. Suomen kunnallisliitto, Kunnallispaino, Vantaa, 1982.

Suomen Luonnon Tietosanakirja. Oy Valitut Palat – Reader's Digest Ab, Sanomapaino, Helsinki, 1977.

Talvio, Tuukka 1997: Suomen leijona. Vammalan kirjapaino Oy, Helsinki.

Willberg, Leena 1987: Pirkanmaan kuntien tunnukset. Kirjapaino Hermes Oy.

Pekka Sillanpää

Juhat 1500-luvun hämäläiskartanossa

Notkuvien pitopöytien historia Kanta-Hämeen kartanoissa on yllättävän vanhaa perua. Esitelmme nyt hauholaissyntyisen aatelismiehen Arvid Henrikinpoika Tawastin juhlia ja ruokapöytiä. Arvid Tawast kuului Suomen aatelin vaikutusvaltaisimpiin johtomiehiin 1500-luvun lopulla. Hänen säilyneistä tilikirjoistaan saamme mielenkiintoisia tietoja 1500-luvun kartanoelämästä Kanta-Hämeen alueella ja hiukan muuallakin.

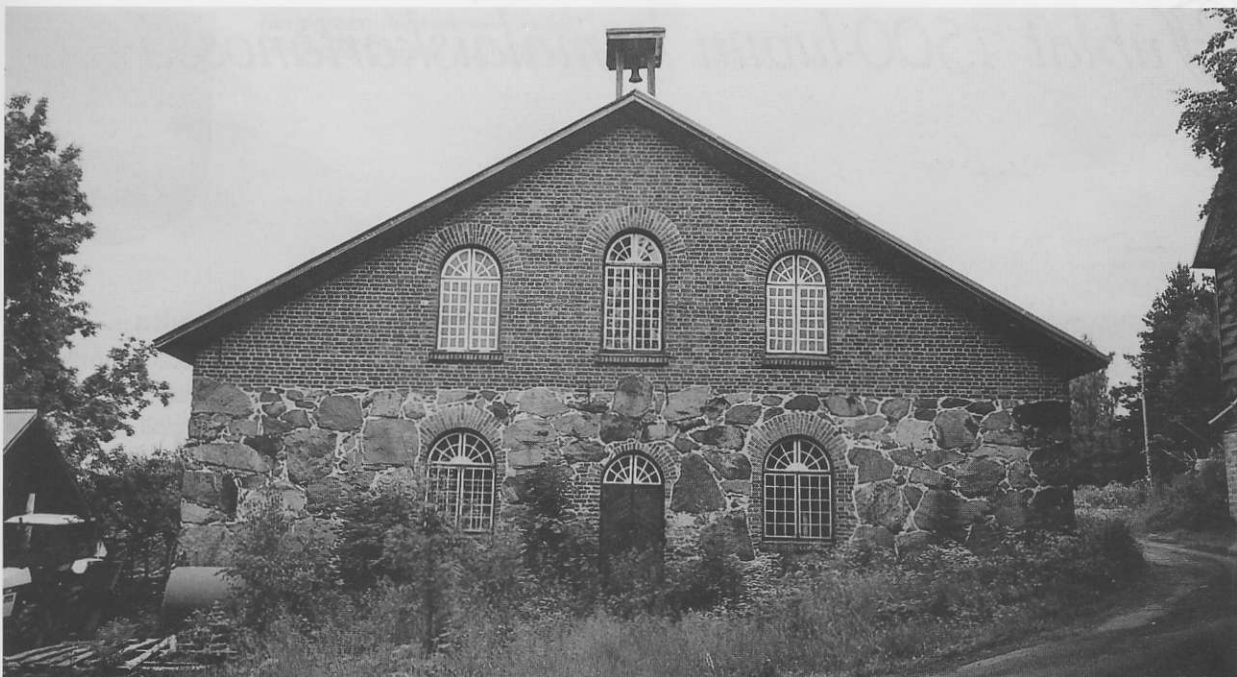
Hauholainen mahtisuku

Arvid Henrikinpoika syntyi 1540-luvulla Hauholla Kokkalan kartanossa. Hän kuului isänsä kautta niin kutsuttuun Asserinpoikien rälssisukuun, joka oli asunut Hauholla keskiajalta asti. Vuonna 1566 Arvid Henrikinpoika lunasti itselleen Hattulan Vesunnan kartanon, jonne hän rakensi mahtavan kivilinnan. Sukunimen Tawast hän otti käyttöön mahdollisesti kotimaakuntansa mukaan.

Pääosin Arvid Tawast asui joko Vesunnassa tai nykyisen Hämeenkosken Kurjalassa. Kurjalan kartanon

Arvid Henrikinpoika Tawastin syntymäkartano Hauhon Kokkala sijaitsi tällä paikalla 1500-luvulla. Kuva: Tiina Miettinen.

Arvid Henrikinpoika Tawastin rakentaman kartanolinnan kivet käytettiin 1800-luvulla Hattulan Vesunnan kartanon uuden navetan seiniin. Osa kivistä on todennäköisesti Tyrvännön Lepaan kappelin hautausmaan aitana. Kuva: Tiina Miettinen.

peri hänen vaimonsa Margareta Martintytär. Hauhon Kokkalassa asuivat veljet Germund ja Maunu. Sisarista Margareta avioitui Jöns Skytten kanssa ja emännöi Hauhon Kyttälän kartanoa. Anna oli aviossa Janakkalassa, Birgitta Lammin Tirmulassa ja Malin emännöi Sääksmäen Jutikkalaa.

Sisarukset pitivät tiiviisti yhteyttä toisiinsa. Tiedetään, että esimerkiksi vuonna 1595 Kosken Kurjalassa viettivät kolme yötä vieraina Germund-veli ja sisaret Margareta ja Malin. Samana vuonna kartanossa vieraili myös sisarusten lapsia ja muita sukulaisia. Valtakunnan mahtimiehiäkin poikkesi vierailuilla: Kurjalassa kestittiin muun muassa marski Klaus Flemingiä ja Akseli Kurkea.

Notkuva joulupöytä

Perusruokatarvikkeet tulivat Tawastien monilta lampuotitiloilta. Hauholaiset lampuodit Niilo Sipinpoika Okerlasta ja Matti Eskonpoika Kelkkasista kuljettivat tynnyreittäin ruokatavaroita Vesuntaan. Osa meni myyntiin ja osa syötiin Arvidin pitopöydissä.

Lampuodit toimittivat Hauholta tilikirjojen mukaan Vesuntaan vuonna 1589 muun muassa ruista, kauraa, humalaa, voita, kaksi kinkkua, haukia, lahnoja ja ahvenia. Kuormasta löytyi vielä naudan- ja lampaanlihaa, kanoja ja kananmunia sekä kynttilöitä.

Saman vuoden joulun Arvid Tawast oli Narvan linnassa, jonne oli koottu Ruotsin sotavoimia. Arvidin voutina toiminut Olavi Olavinpoika matkusti isäntänsä mukana Hämeestä Viroon. Tuomaanpäivänä 21.12.1589 Olavi nouti linnan ruokavarastosta joulupöydän tarpeet, jotka hän kirjasi huolellisesti muistiin.

Narvan linnan joulupäivällinen valmistui seuraavista aineksista: soinileipää 4 1/2 tynnyriä, lestyäleipää 1/2 tynnyriä, ryyniä ja jauhoja 1/2 tynnyriä ja kolme kappaa, suolaa 9 kg, lihaa 55 kg, suolakalaa 1/2 tynnyriä, kuivakalaa n. 18 kg, jäniksiä 9 kpl, pyitä 4 kpl, yksi kinkku, kuivattua lihaa 2 kg, vehnäkakkuja 8 kpl, maltaita 4 tynnyriä, humaloita 13 kg.

Lestyleipä kuului vain herrasväen pöytään ja soinileipä muulle väelle. Seuraavan kerran vouti Olavin tar-

vitsi käydä ruokavarastossa vasta "Kolmen kuninkaan päivänä", joka oli siis joulunajan päättävä loppiainen.

Reininviiniä, mantelia, inkivääriä

Joulunajan hankintoihin näyttäisi viittaavaan myös 28.10.1594 päivätty tilauslista. Arvid Tawastin kartanoihin Hämeeseen lähdettiin noutamaan Saksasta erikoisempia ruokatarvikkeita. Tilattiin reininviiniä, viinimehua, sokeria, sukaatteja, ruskeaa ja valkoista rintasokeria sekä kandisokerissa keitettyä inkivääriä. Listasta löytyy vielä vaniljatankoja, Lissabonin ja Patriksen oliiveja, sahmia, muskottia, neilikkaa, kardemummaa, rusinoita, viikunoita, väskynöitä, manteleita, anista, laakerinlehtiä, lakritsia, pippuria, inkivääriä, kanelia ja riisiä. Nykylukijalle tässä listassa maistuu ja tuoksuu joului! Selvää on, että ainakin osa lokakuussa tilatuista tavaroista päätyi perheen joulunajan herkuiksi.

Ilman palveluskuntaa ei komeiden pitojen laittaminen olisi onnistunut. Arvidin keittiöhenkilökuntaan Vesunnassa lukeutuivat Niilo-kokki ja kokkipoika Matti, joille on tilikirjan mukaan maksettu palkkaa 1590-luvulla. Margareta-rouvan alaisuudessa häärivät palkollisina muiden muassa mallasvaimo Kerttu, lypsypiika Piritta, Karja-Kaisa, Pikku-Ella, Kytän Kirsti, imettäjä Kaisa, Iso-Maisa ja Kukko-Valpuri. Ruokahuollosta vastasivat myös kalastaja Iso-Tuomas, riihiukko ja Mylly-Matti.

Kattoon kankaita, pöydille liinoja

Ruoka niin jouluna kuin muissakin juhlista katettiin kauniisti esille. Kurjalan kartanon tileistä löytyy liinavaatteiden luettelo, joka sisältää pöytäliinatkin. Suurelle pöydälle voitiin levittää kahdeksan kyynärän pituinen pöytäliina, joka oli kirjottu kullalla ja silkillä. Lisäksi kartanosta löytyi myös kaksi punaraitaista pöytäliinaa. Ruokailijoita varten aseteltiin käsiliinat, joita löytyi jopa silkkinä.

Koko huone koristeltiin loisteliaasti. Vedolta vieraita suojasivat joulunaikana seinille ripustetut flaamilaiset seinävaatteet, ristipistotyöt ja kudotut seinävaatteet. Penkeille aseteltiin kymmeniä tyyntyä ja kattoon ripustettiin Saksasta tuotuja kankaita.

Katsotaanpa vielä millaisia ruokailuastioita Kurjalasta löytyi vuonna 1595. Pöydälle voitiin kattaa 47 tinavattia, 18 tinalautasta, tinainen suolasalkkari, pullonpidikkeitä, voiaskeja ja kannuja. Pöytä voitiin valaista neljällä messinkisellä kynttilänjalalla, joissa oli useita sakaroita. Kattoon ripustettiin kaksi kynttiläkruunua.

Sudennahkaiset rekiälyt

Eikä saa unohtaa myöskään pukeutumista! Arvid Tawastilla oli ehkä Narvan linnan joulupäivällisillä yllään joitakin niistä vaatteista, jotka hän otti mukaansa lähtiessään kesällä Hämeestä Viroon tapaamaan kuningasta. Olavi Olavinpoika on huolellisesti luetteloinut isäntänsä vaatteet. Arvidilla oli Narvassa muun muassa sudennahkainen pitkä mekko, samettihattu, atlaskilkinen hame, silkkihiha, näädannahkainen jakku, mustat verkkahousut, silkkisukat ja korunahkaiset saappaat.

Margareta-rouvan kelpasi ajella samoihin aikoihin Kurjalan kartanosta joulukirkkoon. Suojaksi viimaa ja pakkasta vastaan hän saattoi valita joko sudennahkaiset punaisella veralla vuoratut tai karhunnahkaiset sinisellä veralla vuoratut rekiälyt.

Tawastien hämäläisistä kartanopidoista ei puuttunut myöskään musiikkia. Arvid Tawast tilasi Saksasta Hämeeseen ruokopillin, viulun, "Daavidin harpun" ja säkkipillin.

Joululahjoja ei 1500-luvulla tunnettu, mutta löytyneiden lähteiden mukaan Arvid lähetti perheelleen uuden vuoden lahjoja. Ne olivat "pehmeitä paketteja", jotka sisälsivät silkki- ja samettikankaita. Merkilläpantavaa on, että ne on kirjattu muistiin nimenomaan lahjoina.

Hienoa perinnettä

Kanta-Hämeessä ruokaa ja majoitusta tarjoavilla monilla maataloilla, kartanoilla ja ravintoloilla on siis vaalittavana hieno ja arvokas perinne. Alueen kartanoissa on jo 1500-luvulla osattu juhlia komeasti ja kestitä vieraita yltäkyläisesti.

Onneksi Tawastien sukupiiriin jouluherkut ovat nykyään meidän kaikkien saatavilla. 1500-luvulla näin ei ollut. Talonpojan pitopöydässä ei ollut vehnää puhumattakaan hienoimmista herkuista. Katovuosina nähtiin jopa nälkää. Silti joulunpyhinä matalimmissakin majoissa yritettiin kattaa parasta pöytään ja unohtaa edes hetkeksi raskas arkinen aherrus.

LÄHTEET

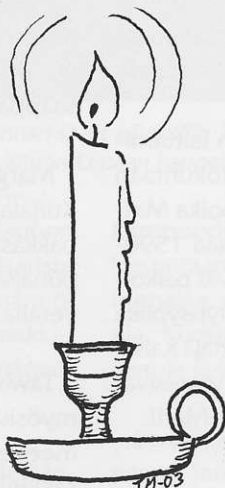
Arvid Henriksson Tawasts samling, vol. 2-3. Riksarkivet, Stockholm. Mf FR 509 Kansallisarkisto. Helsinki. (Erityisesti Vesunnan ja Kurjalan tilit ja inventaariot.)

Tawaststjerna, Werner: Arvi Henrikinpoika Tawast. Historiallinen arkisto XVIII, 6. Helsinki 1920.

Vilkuna, Anna-Maria: Kruunun taloudenpito Hämeen linnassa 1500-luvun puolivälissä. Helsinki 1998.

Artikkeli on aiemmin julkaistu vuoden 2003 Hawu Joulu -lehdessä, jota julkaisee Hauhon Rouwasväen yhdistys.

FL Tiina Miettinen
FM Ulla Koskinen

In memoriam

Seuran tietoon on tullut, että seuraava jäsenemme on siirtynyt ajasta ikuisuuteen:

Väinö Uotila

Mies iski naiseen käräjillä mustelman "Ei tuntenut maan tapaa"

Mies on usein saanut törppöilynsä anteeksi herkemmin kuin nainen. Vuonna 1600 käräjillä naista mukiloinut saksalaissyntyinen mies sai hyvien miesten pyyntöjen vuoksi vapautuksen rikoksestaan.

Eurajoen käräjillä marraskuun 1. päivä 1600 oikeuden eteen astui Valpuri Matintytär, joka syytti Baltsar Hannunpoika Trometaria siitä, että tämä oli hyökännyt hänen kimppuunsa käräjien aikana käräjäpaikassa voudin tuvassa ja lyönyt häneen mustelman. Valpuri näytti mustelmaa oikeudelle, ja kun pahoinpitely oli näin todistettu, oli syytös aiheellinen ja hyvin vakava. Käräjärauhan rikkomisesta oli vakavat seuraamukset. Baltsar oli syyllistynyt valarikokseen.

Valpuri Matintytär oli kuitenkin halukas sopimaan asian. Joukko hyviä miehiä anoi myös, ettei Baltsaria rangaistaisi, sillä tämä oli saksalainen eikä tiennyt mitään oikeudesta eikä maan tavasta. Asia annettiin tällä kertaa anteeksi, mutta jos joko Valpuri tai Baltsar rikkoisivat sovinnon uudelleen, joutuisi rikkoja armosta maksamaan sakkoa 40 markkaa.

Käräjärauhaa rikkonut Baltsar Hannunpoika Trometar oli torvensoittaja, jonka tiedetään olleen mm. vuosina 1614–1615 Johan Pontissonin (De la Gardie?) palveluksessa. Baltsar viljeli ainakin vuodesta 1604 lähtien

kolmea autiosta viljelyyn otettua tilaa Eurajoen Irlanteella. Tönne Yrjönpoika kirjoitti 23.2.1604 Turun linnassa kuitenkin, jossa Baltsarille myönnetään kolmen vuoden verovapaus. Kuitissa todetaan, ettei ole aikaisemmin tiedetty, että tilat on otettu autiosta viljelyyn.

Baltsar Hannunpojan vaimo oli Lavilan sukuun kuuluva Anna Martintytär, joka oli lainlukija Heikki Heikinpojan pojantytär. Anna mainitaan leskeksi 22.2.1623. Vuosina 1621–1624 hän esiintyi käräjillä kymmeniä kertoja valvoen taloudellisia etujaan. Hänet tunnettiin myös parantajana. Anna kuoli ilmeisesti joko vuoden 1624 lopussa tai 1625 alussa, koska hänen lapsensa "eri isistä" käräjäivät perinnöistä toukokuussa 1625. Annalla ja Baltsarilla oli yksi tytär, Anna Baltsarintytär, jonka kautta suku jatkui.

LÄHTEET

Ala-Satakunnan voudintilit 1604.

Eurajoen käräjät 1.11.1600, 22.2.1623, 27.5.1625.

Jokipii, Mauno: Lavilan suku. Eurajokilainen virkamiessuku 1500-luvulta. Kirjassa Satakuntaa ja satakuntalaisia II. Pori 1951. Sivut 124–142.

Suomen asutuksen yleisluettelo: Eurajoki.

Virpi Nissilä – Ulla Koskinen

Kaksoishäät Huittisissa 1676

Huittisten Kannilassa vietettiin kaksoishäitä loka-kuun alussa 1676: vihille astuivat sisarukset Riitta ja Kerttu, jotka olivat Jaakko Tuomaanpojan ja Valpuri Matintyttären tyttäriä. Sisarista on sittemmin polveutunut useita tunnettuja satakuntalaisia, kuten presidentti Risto Ryti. Sisarten isän sukua ei ole tähän asti esitetty kirjallisuudessa.

Huittisten Kannilassa vietettiin kaksoishäitä 1.10.1676. Riitta Jaakontytär vihittiin äitinsä Valpuri Matintyttären toisen miehen Kannin Tuomas Tuomaanpojan ensimmäisestä avioliitosta syntyneen pojan Yrjö Tuomaanpojan kanssa. Riitasta ja Yrjöstä tuli myöhemmin Mommolan Färkkilän isäntäpari. Riitan sisar Kerttu Jaakontytär puolestaan vihittiin Mommolan Heikkilän pojan Erkki Paavonpojan kanssa. Heistä tuli myöhemmin Mommolan Heikkilän isäntäpari.

Molemmat Jaakontyttäret ovat monien tunnettujen satakuntalaisten, mm. presidentti Risto Rytin moninkertaisia esivanhempia. Lisäksi Kerttu on myös Vitikkalan varsin laajasti tutkitun suvun esivanhempia. Julkaistuisa sukututkimuksissa ja -tauluissa Jaakontyttärien isän sukua ei ole selvitetty. Tieto hänen suvustaan löytyy kuitenkin tuomiokirjoista Kertun lesken Heikkilän Erkki Paavonpojan käräjöidessä vaimonsa perinnöstä Loimiojen käräjillä vuosina 1687–1692. Kesäkäräjillä 1692 mainitaan myös Erkki Paavonpojan lanko Yrjö, joka ei esiinny muissa oikeusjutuissa.

Perinnönjakoa selvitellään oikeudessa

Käräjäpöytäkirjassa 7.–8.6.1692 selostetaan oikeuden kulkua seuraavasti:

Erkki Paavonpoika Huittisten Mommolan kylästä esitti kuninkaallisen hovioikeuden päätöksen viime joulukuun 19. päivästä koskien hovioikeuden käsittelyyn vietyä oikeusjuttua Erkin ja hänen vaimonsa isän veljen, Mälläisten Mikko Tuomaanpojan, välillä. Kyseessä oli etuoikeus Mälläisten verotaloon ja sen ratsupalveluoikeuteen. Hovioikeuden päätöksessä mainitun talon vero- ja ratsupalveluoikeus taattiin Mikolle, joka lunastaa muut perilliset pois.

Erkki anoi kanssaperillistensä ja Mikon veljenpojan Tuomas Heikinpoika Kraman puolesta kiinteistöstä rästissä olevia maksuja, jotka oli määritelty heidän välillään perinnönjaossa 5.3.1687. Koska Erkin vaimon isän äiti Valpuri Matintytär on sittemmin kuollut, he anoivat myös osuuksiaan perinnönjaossa Valpurille langenneesta jakamattomasta omaisuudesta. He pyysivät myös, että Mikko määrätään valalla vannomaan, ettei äiti ole perinnönjaon yhteydessä katkenyt yhtään rahaa, joka olisi sittemmin joutunut hänelle. Erkki tahtoi osoittaa, että näin oli käynyt, vetoamalla Kokemäen pitäjän Vitikkalan kartanon sepän Yrjö Yrjönpojan viime tammiukuun 11. päivänä oikeudessa tekemään tunnustukseen. Hän vaati, että Mikon pitää maksaa heille heidän osuutensa kaksista ratsumiehen varusteista, jotka oli jätetty arvioimatta edellämainitussa perinnönjaossa.

Mikko sanoi, ettei voi kieltää veljiensä lapsille määrättyä lunastussummaa Mälläisten verotalosta, mitä kunkin osana on vielä jäljellä. Mutta tavarat, jotka perinnönjaossa jaettiin hänen edesmenneelle äidilleen hänen pitovaatteittensa lisäksi, ovat kuluneet tämän hoitamiseen neljän ja puolen vuoden aikana ja hautajaiskustannuksiin. Mikko jätti oikeuden päätettäväksi, ovatko veljien lapset oikeutettuja saamaan lunastusta myös ratsumiehen varusteista kuninkaan määräysten nojalla. Ratsuväenluutnantti, jalosukuinen

Erik Didron väitti varustusten kuuluvan ratsutalon isännälle Mikolle. Mikolle ilmoitettiin kuninkaan määräyksistä 8.12.1682 ja 8.11.1686, joista jälkimmäisessä määrätään, että varustuksen pitää aina jäädä sille, joka vastaa ratsupalveluksesta, eikä sitä voida ottaa velan maksuksi eikä antaa perinnöksi. Jos on todistettavissa, että perilliset ovat myös osallistuneet varustusten kustannuksiin, rusthollarin tulee maksaa heille vastaava rahamäärä. Varustuksia ei ole hankittu Mikon omilla, vaan yhteisen pesän ja hänen vanhempiensa varoilla, joten perilliset ovat siihen yhtä osallisia. Kuningas on julistanut armollisimmin 3.4.1690, että tällaisissa tapauksissa jaot pitää tehdä ankarasti lain mukaan.

Mikko tarjosi kanssaperillisilleen sovintoa, luvaten molempien veljiensä lapsiparville 100 kuparitaalaria kummallekin, ja sisarelleen 50 taalaria, vaatteina ja muina taloustarvikkeina, heille aiemmin määrättyjen ja vielä maksamatta olevien kiinteistön perintöosuuksien lisäksi. Tähän Erkki, hänen lankonsa Yrjö ja Mikon veljenpoika Tuomas Krama suostuivat sillä ehdolla, että Mikko toimittaa mainitun summan heille rahana ja viljana, ja Mikko lupasi tämän jokaiselle kädenpuristuksella oikeuden edessä pyytäen oikeuden vahvistusta. Oikeus havaitsi sopimuksen päteväksi ja Mikko velvoitettiin täyttämään se. Hänen edesmenneen veljensä Jaakko Tuomaanpojan perillisten osuudet kiinteistöstä olivat jakokirjassa 219 taalaria 13 äyriä 18 6/9 penninkiä, joten heille pitää yhteensä maksaa 319 taalaria 13 äyriä 18 6/9 penninkiä kuparirahaa. Kraman perillisten osuus yhdessä jakoluetteloon merkityn rästin kanssa on 299 taalaria 21 äyriä 18 6/9 penninkiä kuparirahaa. Mikko saa vähentää tästä sen, minkä hän voi todistaa tähän mennessä maksaneensa. Mikon edesmenneen veljen Erkin ja sisaren Kertun perilliset, jotka olivat nyt poissa, saavat vapaasti liittyä tähän sopimukseen, jos se heitä miellyttää, tai jollei, hakea oikeudessa ratkaisua vaateisiinsa.

Sisarusten isä Alastarolta

Riitan ja Kertun isä oli Jaakko Tuomaanpoika Alastaron Mälläisten Markulasta. Jaakko mainitaan ensimmäisen kerran Suomen asutuksen yleisluettelossa 1656. Hän kuolee 1666. Tuomiokirjoista käy ilmi, että hän oli Markulan vanhin poika. Hänen vaimonsa Valpuri mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1657, joten avioliitto on solmittu 1656. Valpuri mainitaan viimeisen kerran leskenä Markulassa 1667. Huittisten Kannilan Kannilla Tuomaan vaimona hänet mainitaan ensimmäisen kerran 1668, joten toinen avioliitto on solmittu 1667. Markulan suvun isi-isät vuoteen 1540 on julkaistu mm. Kauko Suojan tutkimana.

LÄHTEET

Iso-livari, Lasse: Sukututkimuksia Satakunnasta (kokeilu).

Risto Rytin esipolvitaulu. Osoitteessa <http://users.utu.fi/isoi/> (14.9.2004).

Loimijoen käräjät 24.–29.2.1688.

Loimijoen käräjät 7.–8.6.1692, s. 203–204.

Suoja, Kauko: Mälläisten Markula Alastarolla. Kirjassa Eeva Kyttä ja Kauko Suoja: Vitikkalan suvun juuria. Kurikka-Paino 1982. Sivut 64–85.

Suoja, Kauko: Mälläisten Markula Alastarolla. Vanha rustholli. Genos 1979, sivut 8–20.

Suomen asutuksen yleisluettelo: Huittinen ja Loimijoki.

Virpi Nissilä – Ulla Koskinen

Kurun kauneutta katsomassa

Syysretki 9.10.2004

Jokseenkin sateisen viikon jälkeen lauantaina meille suotiin oivallisen kaunis syyspäivä. Lähdimme Hanki Oy:n bussilla – auton kyljessä luki Nieminen –, jonka kuljettajana toimi Jari Laakso, kello 9 Vanhalta kirkolta eli entisen Tammerkosken kartanon pellonpientareelta kohti Kurua.

Ajelimme Pispalan läpi ja Epilänharjun sivuitse Ylöjärven kaupunkiin. Matkan aikana kuulimme Epilän seudun sota-tapahtumista isonvihan ja vuoden 1918 kansalaissodan

ajalta. Lisäksi kuulimme, että Jakob De la Gardie eli Laiska-Jaakko oli hallinnut näitä alueita omistamansa Liehahden kartanon kautta. Keijärven rannalla olivat Jaakko Ilkan nuijamiehet pitäneet leiriään vuonna 1596 ennen siirtymistään Nokialle.

Ylöjärveltä siirryimme uutta Kurun tietä Ylöjärven Pengonpohjaan, missä ohitimme muun muassa Intin talon ja Pengonpohjan kappelikirkon. Saavuimme Kurun Länsi-Teiskoon ja noin tunnin ajomatkan jälkeen Pölkkyylän huvilan läheisyyteen.

Pölkkyylän huvila, jota retkeläisemme ihailevat. Omistaja Heikki Bjökbom. Kuva: Veli Hämäläinen.

Kansallisromanttinen Pölkkylän huvila

Pölkkylän huvilan rakennutti Oscar Rosenlew 1900-luvun alussa silloiseen Pohjois-Pirkkalaan Näsijärven rannalle Pölkkylänniemeen. Huvilan piirsi arkkitehti Birger Federley, ja sen suunnittelussa oli mukana myös arkkitehti Lars Sonck.

Kolmisenkymmentä vuotta sitten Heikki Björkbom osti vanhan huvilan 20750 markalla ja siirretti sen Kuruun. Huvilan purkaminen, hirsien kuljetus kolmella rekalla sekä uudelleenpystytys ja kunnostus on voinut 27 vuotta, ja vielä on tekemistä. Heikki Björkbomin rakkaus vanhaan ja kauniiseen on nähtävissä talon ainutlaatuisessa sisustuksessa.

Huvilan alkuperäistä kalustusta ei ollut saatavilla, joten esineet jouduttiin hankkimaan huutokaupoista, antiikkiliikkeistä ja suoranaishella kaupanhieronnalla eri myyjiltä. Kalustus on pääasiassa suomalaista, ruotsalaista ja saksalaista. Mieleenpainuvia olivat iso takka, joka on samankaltainen kuin Emil Wikströmin taiteilijakodissa Valkeakosken Visavuoressa, hienot kattokruunut, pöydät, tuolit, kaapit sekä erikoinen soitin, äänilevyjen edeltäjä, ynnä perheeseen pitkän kierron jälkeen palautunut pienenishinaaja.

Heikki Björkbom esitteli asiansa asiantuntevasti, rauhallisesti ja mielenkiintoisesti. Ei voi muuta kuin todeta, että Pölkkylän huvila on yksi Suomen kirkkaimpia kansallisromantiikan helmiä.

Toikko, Riihikoski, Leveelahti

Pölkkylästä lähdettäessä saimme bussiimme varsinaisen Kurun-tuntijan, jonka hämmästyttävä paikallistuntemus ja huumorin höystämä esitystapa oli mieluista kuultavaa. Ohitimme Niemen ja Kuhilan talot sekä ajoimme Kaitalahden sivuitse Mattilan ja Leppälahden ohi Toikkoon. Vaakanien Toikko on monet vuosikymmenet ollut käräjä-, kestäkievari- ja postitalona. Lisäksi siellä oli postiasema ja kauppa. Ulkorakennuksia oli 32. Tila on viljelyspinta-alaltaan Kurun suurin.

Olkitaipaleen ja Parkkukosken sivuutettumme saa-

Retken antoisin osuus oli Urho Riihikosken selostus kotiseudustaan ja suku- ja perinnetutkimuksistaan. Kuvassa hän esittelee kotipihansa historiaa. Kuva: Veli Hämäläinen.

vuimme Parkkuun Riihikosken talolle. Se oli näyttävä ja hyvinhoidetun tuntuinen. Erityisesti jäi mieleen iso pirtti sekä ulkorakennukset, joita oli 23. Varsin hieno oli vuodelta 1773 oleva luhtiaitta samoin kuin muutkin lähinnä 1700–1800-luvulla rakennetut aitat, riidet ja ladot.

Urho Riihikoski kertoi meille isossa pirtissä harrastuksistaan sukututkimuksesta ja kuvien- ja tietojenkäsittelystä. Varsin kunnioitettava oli erilaisten kirjojen, vihkojen ja albumien kokoelma, johon hän on kerännyt tietoja perheen ja suvun vaiheista. Muun muassa Urhon ja hänen vaimonsa rakkauskirjeet vuosilta 1954–1959 oli pantu kansiin. Myös erilaiset museot, mm. pukumuseo, löytyi Riihikoskelta. Myös urheilua on perheessä harrastettu: palkintokaapissa oli näyttävä määrä erilaisia mitaleja, lusikoita ja pyttyjä. Paikalla oli myös Riihikosken nykyinen isäntäpari Kalle ja Leila.

Riihikoskelta siirryimme lounaalle Leveelahden taloon. Siellä oli tarjolla pitopöytä, joka sai varsin suuren suosion.

Kirkolle ja kivilouhoksille

Lounaan jälkeen oli aika kiirehtiä Kurun kirkkoon, jota esitteli meille suntio Tapani Pyydysmäki. Tunnettu

Vänrikki Stoolin (Polviander) tuvalla Kurussa kuulumme tuvan retkestä Kurusta Turkuun ja takaisin. Kuva: Veli Hämäläinen.

kirkonrakentaja Matti Åkerblom suunnitteli kirkon ja johti sen rakentamista. Kirkko valmistui 1781 ja se vihittiin kruununperijän Kustaa Aadolfin nimikkokirkoksi. Sen länsipäädyssä on moninivelinen sipulikattoinen barokkitorni ja pitkillä seinillä runkorakennusta matalammat sivusakarit. Vuonna 1846 kirkkoa laajennettiin ja sen itäpäähän rakennettiin uusi sakaristo.

Kirkon sisäkorjaus toteutettiin 1905–1906 Lars Sonckin piirustusten mukaan. Kurun kirkon vuonna 1852 valmistunut alttaritaulu, joka esittää ristiinnaulittua, on J. Z. Blackstadiuksen maalaama. Tornin seinustalla ojentaa kättään vaivaisukko.

Aurejärvellä on oma rukoushuone vuolta 1923. Kurun seurakunta itsenäistyi 1872 ja sai oman kirkkoherran 1893. Laulettuamme kirkossa ensimmäisen säkeistön laulusta ”Maa on niin kaunis” jatkoimme matkaamme. Kirkolta mukaan tuli oppaaksemme opettaja Veli Salin.

Kurun tasarakeinen harmaa graniitti sekä kvartsi-dioriitti eli ns. musta graniitti ovat erittäin kysyttyjä julkisivu- ja monumenttikiviksi. Ajoimme kivilouhokselle, missä saimme ihailla Kurun harmaata graniittia louhoksen pystysuorissa seinämissä että myös lohkareina. Kurulaisesta graniitista on rakennettu mm. Helsingin Kallion kirkko, ja sitä viedään myös ulkomaille.

Vänrikki Stoolin tupa

Louhoksilta ajoimme saman tien tienvarressa olevaan entiseen Hainarin virkataloon. Talosta ja sen historiasta meille kertoivat talon nykyinen omistaja Hannu Vilpponen ja erittäin suurikokoisessa vanhassa koulutalossa opettajana toiminut Veli Salin. Aiemmin tämä punaiseksi maalattu talo oli toiminut myös vanhainkotina.

Talon historiaan kuuluu myös vänrikki Carl Gustaf Polviander (1788–1876), joka oli ollut vuodesta 1804 Kurussa Ruoveden komppanian majoittajana. Hän oli osallistunut Suomen sodan lukuisiin taisteluihin Porin rykmentin lipunkantajana. Sodan päätyttyä hän jäi edelleen asumaan Hainarin sotilasvirkataloon ja vietti siellä lopun elämänsä kurulaisten kunnioittamana ”Hainarin vänrikkinä”. Hän oli laajalti tunnettu sodanaikaisten tarinoiden ja tapahtumien lennokkaana kertojana.

Kun J. L. Runeberg toimi nuorena ylioppilaana vuosina 1825–1826 Ruoveden Ritoniemen kartanon kapteeni E. G. af Enehjelm lasten kotiopettajana, vieraili hän usein Kurussa jututtamassa vänrikki Polvianderia, joka oli kapteeni af Enehjelm ystävä sota-ajoilta. Kun *Vänrikki Stoolin tarinat* sitten aikanaan ilmestyivät ja monet sen runojen aiheet olivat tuttuja kurulaisille jo ennestään, yhdistettiin

tarinat mm. Polvianderiin. Häntä pidettiin jo eläessään vänrikki Stoolin esikuvana. – Vänrikillä oli 16 lasta, joista vanhimman ja nuorimman ikäero oli 64 vuotta.

Pistäydyimme vielä katsomassa vänrikin tupaa ja aittoja ulkopuolelta. Polvianderin kuoltua ei Hainarin purkutuomion saanutta sotilasvirkataloa haluttu kuitenkaan hajottaa. Sen pirttiosa myytiin Hainarin torpalle, missä se on edelleen huvilakäytössä, ja rakennuksen toinen pää, tupa ja kamari, purettiin ja siirrettiin Tampereelle ja edelleen Turkuun, Turun linnan viereen 1900–1903 perustettuun ulkomuseoon. Siellä tupaa ryhdyttiin näyttämään vänrikki Stoolin tupana. Turku oli ollut Polvianderin koulukaupunki ja sen maakunnan keskus, josta hänen rykmenttinsä oli aikanaan koottu. 1930-luvulla vänrikin tupa jouduttiin kuitenkin sulkemaan. Kuru-seuran toimesta tupa saatiin takaisin Kuruun idyllisen Hoppasjoen varteen ja vihittiin käyttöön 1961. Polvianderin tupa on 1700-luvulta, viereiset kaksi aittaa lienevät hieman vanhempia.

Nähtävyyksiä luonnonkauniissa maisemissa

Suuntasimme bussin nokan kohti itää. Matkalla poikkesimme vielä Paappasenniemessä, missä vuonna 2003 oli loma-asuntomessut. Niemi yllätti kauneu-

dellaan. Se sijaitsee Näsijärven Vankaveden ja Kurunlahden välissä. Näissä maisemissa Suomen sodan aikana Roth ja Spoof joukkoineen häiritsivät venäläisten kuljetuksia Näsijärvellä. He kaappasivat muun muassa jauholastin, mistä sikäläisille oli iloa pitkäksi aikaa.

Paappasenniemellä on myös niin kutsutut porras-
kivet, luonnonmuodostuma, jota pitkin pääsee harjun laelle. Siellä matkalaiset innokkaasti kiipeilivät. Harjun laella on niin sanotut ukkoskivet, joita keikuttaessa kuuluu ukkosen kaltainen jyrinä.

Paappasenniemellä sanoimme näkemiin oppaillemme. Muroleen kanava olikin sitten jo Ruoveden puolta. Niissä maisemissa taiteilija Ellen Thesleff (1869–1954) liikkui jo lapsuudessaan, sillä hänen sukunsa omisti Muroleen tilan, joka myytiin vuonna 1898. Ellen Thesleff rakennutti kuitenkin taiteilijahuvilan, ”Casa Biancan” Murolekosken rannalle omenpiirustustensa mukaisesti. Hän vietti siellä pitkiä jaksoja, joskin eleli enimmäkseen Ranskassa ja Italiassa.

Kotimatalla pidettiin arpajaiset sekä annettiin erikoispalkinto sille, joka oli Tampereelta nähden syntynyt kaukaisimmassa paikassa. Vanhalle kirkolle saavuttiin noin kello 18.30.

Jukka Sirén

Seuran www-osoite muuttuu

Kevään 2005 aikana – ehkäpä jo tämän lehden ilmestyessä – seuran www-osoite muuttuu. Uudesta www-osoitteesta kerrotaan tarkemmin jäsenkirjeessä. Uuteen osoitteeseen löytää entiseen tapaan Suomen Sukututkimusseuran sivuston (www.genealogia.fi) kautta.

Böökin Liisan kummitusisä

Aloittelevana sukututkijana keräsin mahdollisimman vauhdikkaasti esivanhempieni nimiä. Pälkäneläis-sahalahtelaisia juuriani tonkiessani pöyhäisin esille perheen, jonka isän sotilasnimenä oli Böök. Perheen yhden lapsen isän sukunimeksi oli kirkonkirjoihin merkitty Spök (suomeksi "kummitus"), mikä huvitti minua kovasti. En kuitenkaan ehtinyt syventyä tähän hauskaan yksityiskohtaan sen tarkemmin, sillä kiivas tutkimusintoni pakotti minut kaivautumaan yhä syvemmälle menneisyyteen. Asia jäi kuitenkin mieleeni, ja viime vuosina olen kuvitellut monta kertaa mielessäni tilanteen, missä pienen Liisa-vauvan isä sai väärän sukunimen. – Tässä kirjoituksessani kerron ensin tosiasioita Liisan perheestä ja sitten fiktiivisen (mutta mahdollisen) tarinan, mikä selettää papin tekemän virheen.

Kustaan ja Beatan perhe-elämää

Toisena joulupäivänä 1784 vietettiin Pälkäneen Salmentaan kylässä kolmoishäitä. Pyhään avioliittoon vihittiin rakuuna Juho Sund ja piika Maria Mikaelintytär, renki Tuomas Matinpoika ja piika Anna Eerikintytär sekä renki Kustaa Juhonpoika ja piika Beata, joka oli rakuuna Reko Ahlqvistin jo liki 30-vuotias tytär.

Morsiamista Beata Rekontytär oli jo pitkälle raskas. Nelisen kuukautta myöhemmin, toukokuun 4. päivänä 1785, hän synnytti Salmentaassa tyttövauvan, joka kastettiin Mariaksi. Maria kuoli kuitenkin pian syntymänsä jälkeen.

Kolme vuotta myöhemmin Beata oli jälleen raskas. Kustaa ja Beata saivat 1.2.1788 pojan, jonka nimeksi tuli isänsänsä mukaan Johannes. Kun Johannes-vauva oli toisella vuodelaan, kuoli Beatan 78-vuotias isä Reko Ahlqvist. Rekon kuoltua perhe muutti Sahalahden Patialaan, missä Kustaasta tuli sotilas. Hänen sotilasnimekseen tuli Böök.

Loppukesästä 1790 jälleen raskaana oleva Beata matkasi Sahalahdelta takaisin Pälkäneelle, missä hän synnytti kolmantena elokuuta tyttövauvan. Beata synnytti lapsensa oletettavasti ystävänsä, piikana toimivan Liisa Juhontyttären luona. Liisa oli ollut kuolleen Maria-tyttären kummitäti, ja nyt hänestä tuli myös Beatan toisen tyttären kummi. Vauva sai kummitätinsä mukaan nimekseen Liisa.

Kastetilaisuus kirkossa

Viidentenä päivänä Liisan syntymän jälkeen hänet vietiin kastettavaksi Pälkäneen kirkkoon. Elokuun alkupuolen lämmin tuuli heilutti kirkon ympärillä aukeavia viljavainioita.

Vauvan kummeista puhujana toimi piika Liisa Juhontytär. Hän

niiasi syvään ja esitti touhukkaasti asiansa pitäjänapulaiselle, Henrik Aspegrenille.

Pastori Aspegren oli kotoisin Pälkäneeltä, Äimälän Lassilasta, ja muisti kasteelle tulevan lapsen Beata-äidin nuoruusvuosiltaan. Sellainen hyväluonteinen, vevä nainen, joka hoiti huolellisesti vanhan äitinsä hautaan. Ja tässä oli nyt Beatan tytär – ja yhtä punakka kuin äitinsä!

Pastori rykäisi ja pyyhki pellavaliinalla nenäänsä. Pastorska oli aamulla lääkinnyt nuhaa melkoisella paloviinaryypyllä, ja pastorilla oli nuhasta huolimatta hyvä mieli.

Pastori nosti raskaan kirjansa pöydälle, kastoi kynänsä musteeseen ja tiedusteli lapsen syntymäpäivää. ”3”, hän kirjoitti Augusti-sarakkeeseen ja pyyhkäisi taas nenäänsä.

Kummit katsoivat hämmästyneenä, miten pastori turautteli nenäliinaansa, ja sitten heitä vakavasta tilanteesta huolimatta nauratti. Herrasväen metkuja! Mitähän arvokasta sieltä nenästä tuli, kun se piti ihan tuukiin pyydystää ja taskuun tallettaa?

Pastori huomasi, miten kummeja hymyilytti. Hän rypisti moittivasti kulmiaan mutta sitten pastorskan ryytiä herätti hänenkin silmäkulmiinsa kujeellisen välkkeen.

– Keitä ovat lapsen isä ja äiti? Missä he asuvat? Pappi tiedusteli virallisesti.

– Isä on se Pöökin Kustu, toimitti kummitäti. – Soltaatti Sahalahden Patialasta. Oli ennen Höllin renkinä Salmentaassa, jos pastori muistaa. Äitee on Peata Rekontytär, niin kuin tässä jo pastorille tuli sanottua.

– Ai jaha, jassoo, mutisi pastori. – Vai Kustaa.

Pastorin mielessä häilähti epämääräinen muistikuva miehestä. Renki Kustaa Juhonpoika. Kävi säännöllisesti ripillä, istui kirkossa vakavana. Hiljainen mies... Laiha ja kalvakka... Semmoinen kummitus vevän Beata-vaimon rinnalla. Jopa olivat osanneet antaa sotaväes-

sä miehelle sopivan nimen! Pööki – siis ruotsiksi Spök! Kummitus!

Pastoria nauratti. Ja niin hän kirjoitti huolellisesti kirkonkirjaan pienen Liisa-vauvan isäksi ”Sold. Gust. Johansson Spök”.

Täsmällisesti hän kirjasi myös kummit – joita olivat Liisa Juhontyttären ohella Simo Tuomaanpoika, Juhon Antinpoika ja vaimo Anna Eerikintytär – ja nousi hie-
man huojauttaen ylös. Pastori Aspegren kohensi ryhtiään, asteli arvokkaasti kirkon puolelle ja kastoi kummitätinsä käsivarrella tuhisevan pienen Liisa-tyttösen seurakunnan jäseneksi. Amen.

LÄHTEET

Pälkäneen ja Sahalahden kirkonkirjat
Tiedot pastori Aspegrenista Tiina Miettiseltä

Johanna Kurela

Miettisten sukuseura

**Niistä ajoista alkaen, kun väestöä on eri tar-
koituksiin rekisteröity, tiedetään Pohjois-Sa-
vossa asuneen Miettisiä. Jäljet johtavat Kustaa
Vaasan aloittamaan verokirjanpitoon 1500-lu-
vulla. On mahdollista, että Miettisiä olisi asu-
nut Pohjois-Savon alueella jo aikaisemminkin,
ainakin tilapäisesti. Vanhin varmaksi tunnettu
Miettisten asuinpaikka sijaitsee Tervassalon
saarella Vehmersalmella. Pekka Heikinpoika
Miettinen hankki mainitun tilan omistukseen-
sa vuonna 1566, ja siitä alkaen Miettisten suku
on jatkunut ja kasvanut Vehmersalmella leviten
sieltä jo 1600-luvulla eri puolille Pohjois-Savo-
ja laajemminkin Itä-Suomeen. Miettiset olivat
tyypillisiä erä- ja kaskitalouden harjoittajia.**

Kuopiossa vuonna 1978 perustettu Miettisten suku-
seura ry toimi aluksi sääntöjensä mukaan Pohjois-Sa-
von alueella, mutta pian huomattiin Miettisten elin-
voimaisena sukuna levinneen eri puolille Suomea ja
maapalloa. Voimassa olevissa säännöissä ei toimi-
aluetta ole mitenkään rajattu, ja jäseneksi hyväksytään
kaikki Miettisistä polveutuvat henkilöt.

Miettisten sukuseura ry:n tarkoitus on vaalia suvun
perinteitä, edistää yhteenkuuluvuuden tunnetta suvun
jäsenten keskuudessa ja kunnioittaa menneiden su-
kupolvien muistoa, työtä ja kiintymystä kotiseutuun
ja isänmaahan. Sääntömääräinen sukokokous ja -juhla
järjestetään joka kolmas vuosi. Viimeksi vahvistettu
jäsenmaksu on 25 euroa kolmivuotiskaudelta.

Miettisten Sukuseura ry toteuttaa tarkoitustaan jul-
kaisemalla Juhani Miettisen kirjoittamaa sukukir-
jasarjaa. *Miettisten suku I* ilmestyi vuonna 1990 ja

Vehmersalmen kirkonkylän rannassa, entisen Ala-Mettilän
talon paikalla, sijaitsee 24.6.1850 Kallavedellä tapahtuneen
kirkkoveneonnettomuuden muistomerkki. Onnettomuudes-
sa hukkui jänissalolainen Pekka Juhonpoika Miettinen, joka
omisti kirkkoveneen, ja hänen lisäksi 27 kirkkomatkalaista.
Kuvassa Miettisten sukuseura ry:n esimies Toivo Miettinen
ja sihteeri Matti Miettinen ovat kunniakäynnillä muisto-
merkillä 29.6.2003 sukuseuran 25-vuotisjuhlan yhteydes-
sä. Taustalla olevat rakennukset ovat Vehmersalmen vieras-
venesataman rakennuksia.

Miettisten suku II vuonna 1998. Ensin mainittu teos
käsittelee Pohjois-Savon Miettisiä 1500-luvulta 1700-
luvulle ja on perusteos seuraaville julkaisuille. *Miettisten
suku II* käsittelee Tervassalon, siis kantatilan, sukuhaaroja,
jotka "irtaantuivat" kantatilalta jo 1600-luvulla.

Parhaillaan Juhani Miettinen viimeistelee *Miettisten
suku III* -julkaisua, joka käsittelee laajaa Miettisten
Tuusniemen Ohtaanniemen sukuhaaraa. Sitten on vuo-

Pohjois-Savon Miettiset
Tervassalon ensimmäiset asukkaat

m. = mainitaan

rossa Vehmersalmen ja Pöljän sukuhaarat ja myöhemmin Pohjois-Karjalan sukuhaarat. Sukukirjasarjassa julkaistaan pääasiassa niitä sukuhaaroja, joista suvun jäsenet ovat lähettäneet henkilötietoja ja samalla antaneet luvan tietojen julkaisemiseen. Sukuarkistoon otetaan edelleen mielellään vastaan Miettisten elämänvaiheisiin liittyvää aineistoa.

Miettisten sukuseuran seuraava sääntömääräinen sukokokous ja -juhla järjestetään 24.7.2005

Tuusniemellä. Tässä yhteydessä esitellään Juhani Miettisen teos *Miettisten suku III*, joka käsittelee siis Miettisten Tuusniemen Ohtaanniemen sukuhaaroja. Painokuntoon kirja saadaan hiukan myöhemmin. Tuusniemi oli 1500-luvulla Ruotsin ja Venäjän kiistelemää rajaseutua, joten juhlapäivän teemaksi sopinee hyvin rajaseudun asuttaminen.

Matti Miettinen

Seuran julkaisut:

Miettisten suku I. 7 €

Miettisten suku II. 30 €

Sisar Alli Miettinen, muisteluksia elämäni varrelta. 15 €

Kaikki teokset yhteishintaan 40 € + postikulut.

Yhteystiedot:

Sukututkimus ja sukuarkisto:

Juhani Miettinen

Lakeissuontie 10 A 7

70420 Kuopio

puh. 017-364 1534,

sähköposti: aarojuhani.miettinen@dnainternet.net

Muu sukuseuratoiminta:

Esimies

Toivo Miettinen

Sammalpolku 6

71310 Vehmersalmi

puh. 017-364 2249 tai 0440-372 121

Sihteeri

Matti Miettinen

Vierumäentie 4 B 2

71310 Vehmersalmi

puh. 017-386 1208 tai 040-515 4104

sähköposti: vaino-matti.miettinen@dnainternet.net

Tilastotietoja

Tampereen seudun sukututkimusseurassa oli joulukuussa 2004 jäseniä lähes täsmälleen 500 henkeä, joista:

20–50-vuotiaita oli	16,4 %,
51–65-vuotiaita	39 %
yli 65-vuotiaita	44,6 %.

Pienillä keinoilla sukukirjasta hyvä:

henkilöhakemisto, asiakirjahakemisto ja lähdeluettelo

**Monet meistä haaveilevat oman sukututkimuksen julkaisemisesta tavalla tai toisella. Yhdelle riittää kirjaston kopiokoneella itse monistettu ja muutamalla niitillä kokoon kasattu paperinippu, kun taas toiselle ei kelpaa muu kuin painotalossa valmistettu kovakan-
tinen teos. Kolmannen tavoitteena on cd-rom, jolle on tallennettu sukutaulujen ja tekstin lisäksi valokuvia, ääntä ja videoleikkeitä.**

Tutkimuksen tyylikäs ulkoasu tai uudenlainen tallennusmuoto ei yksinään takaa sitä, että teos on onnistunut. Vaikka taitaisikin uusimmat tekniset kikat, voi tutkimuksen sisältö olla kuitenkin heikkotasoisia.

Moni muutoin sisällöltään ansiokas tutkimus kom-
puroi viime metreillään ennen julkaisemista muuta-
maan vakavaan puutteeseen. Tutkimuksen tekijä on
tyytyväinen huolellisesti laadittuihin sukutauluihinsa ja
on täysin unohtanut sen, mitä tutkimuksen käyttäjät
tarvitsevat. Yhdestäkään sukututkimuksesta ei nimit-
tään saisi puuttua kahta seikkaa: henkilöhakemistoa ja
lähdeluettelo.

Lähdeluettelon pitää sisältää sekä tutkimuksen läh-
teenä käytetyt painetut kirjat että alkuperäiset tai
mikrofilmatut asiakirjat. Huolellisesti laadittu viitteistö
on satunnaisesti tutkimusta selailevalle selvä merkki

siitä, että tutkimuksen tekijä on ollut tarkka ja että työn
laatuun voi todennäköisesti luottaa. – Kukapa meistä
ei haluaisi tulla tunnetuksi luotettavana sukututkijana?

Henkilöhakemistossa pitää puolestaan mainita jokai-
nen tekstissä mainittu henkilö, kuuluipa hän sukuun
tai ei. Varsinkin jos tutkimuksessa kerrotaan esimer-
kiksi suvun riidoista naapureiden kanssa, on henkilö-
hakemisto huomattavan tärkeä muille samaa pitäjää
tutkiville. Sieltä voi löytää viitteen johonkin ennen tun-
temattomaan tapaukseen, johon oma sukulainen on
sekaantunut.

Ei kannata kuvitella, että laaja tutkimus, josta puut-
tuu henkilöhakemisto, houkuttelisi lukemaan koko
teoksen siinä toivossa, että jostakin putkahtaisi viitta-
us omaan sukulaiseen. Ja muistettava on myös se, et-
teivät kaikki meidän omatkaan sukulaisemme ole
suvustamme niin kiinnostuneita, että jaksaisivat kah-
lata läpi koko teoksen. Kylmä tosiseikka on se, että
monelle sukututkimuksen tärkein kohta on se, missä
lukee oma nimi. Kun sitten sukututkimus on kymme-
nen vuotta pölyttynyt kirjahyllyssä ja tulee hetki, jol-
loin sitä pitää ylpeänä esitellä naapurinmiehelle, löy-
tyy henkilöhakemistosta näppärästi juuri se oikea koh-
ta, minne oma nimi ja ehkä myös nuoruudenaikainen
valokuva on prantätty.

Johanna Kurela

Totta ja tarua Ruoveden käräjillä

"Kobtako ne laboset tuohet virisitkän"

Entisajan naisten elämästä on yksilötasolla valitettavan niukasti saatavissa tietoa – lapsista puhumattakaan. Poikkeuksiakin on. Tässä yksi sellainen.

Tulen viemää

Viikko Pärttylinpäivän (24.8.) jälkeen vuonna 1742 Virtain Jäähdyspohjan kylässä oli yllättäen aamun sarastaessa palanut Rantalan talon riihi. Riihen mukana oli palanut kuivumaan nostettu vilja. Rantalan isäntä Yrjö Juhonpoika vei asian käräjille. Hänen mukaansa korpraali Friskin tytär Sigrid oli viikko palon jälkeen kertonut Yrjön vaimolle Kaarina Heikintytärtäälle sekä eräälle alavutalaiselle myös Kaarina-nimiselle vaimoihmiselle, että Sigridin äiti Pirkko Simontytär oli ensin yöllä varistanut (*skakadt*) viljaa Yrjön riihessä ja vienyt sen kotiinsa – Friskit asuivat Rantalan maalla. Aamulla hän oli sitten sytyttänyt riihen tuleen. Pirkko kielsi millään lailla syylistyneensä Yrjön viljan varastamiseen tai riihen polttamiseen.

Asiassa kuultiin aluksi Rantalan naapuria Heikki Matinpoika Paavolaa, joka oli hälytetty apuun palo-aamuna. Hän oli havainnut heti, että katto oli liekeissä. Avattuaan riihen oven hän kuitenkin oli huomannut sen yllättävän asian, etteivät riihen sisätilat olleet vielä siinä vaiheessa tuleessa. Siksi todistaja arveli, ettei onnettomuus ollut voinut sattua tapaturmaisesti (*av wāda*) vaan jonkun ilkeämielisen ihmisen aiheuttamana eli jonkun heitettyä tulen katolle. Hänellä ei tosin ollut tietoa Pirkon enempää kuin kenenkään muunkaan syyllisyydestä, mutta hänestä tuntui oudolta se, ettei Pirkko ollut paikalla palon sammuttamisessa kuten kylän koko muu väki. – Pirkko puolustautui väittämällä olleensa tuolloin huonovointinen.

Rantalan emäntä Kaarina Heikintytär puolestaan kertoi oikeudelle, että Pirkolla oli heti tulipalon jälkeen ollut epäilyttävän paljon varoja. Kuitenkin tämä oli edeltävänä sunnuntaina ollut niin hädänalainen, että oli joutunut pyytämään Kaarinalta keittojauhoja. Tähänkin syytetyllä oli selitys valmiina: hän ilmoitti saaneensa aineksia Uotilan talon riiheen sijoittamastaan kaskiviljasta (*skogssäd*).

Tässä asiassa kuultiin Matti Heikkilää. Hän muisteli, että Pirkko oli paloa seuraavan joulun jälkeen tullut hänen luokseen mukanaan viisi kappaa ruista, jotka Pirkko oli sanonut ostaneensa Viinikasta ja joista Matti sai yhden kappan maksuna siitä, että oli antanut Pirkolle runsaasti jauhoja lainaksi tulipalon jälkeen. Todistajan luona oli Pirkolla myös ollut vähän peltoviljoja kuivu-

massa, mutta oliko Pirkko puinut ne ennen vai jälkeen palon, ei Matti voinut muistaa.

Lasten suusta kuulee totuuden?

Kuultavaksi tuotiin lisää todistajia, mm. Pirkon lapsista Sigrid ja Ingemar. Seitsemänvuotiaan Sigridin kuulemisen ajaksi hänen äitinsä poistettiin huoneesta; ajateltiin nimittäin tytön tuntevan pelkoa äitiään kohtaan.

Sigrid kertoi nukkuneensa paloyönä ja saaneensa tietää palosta vasta seuraavana päivänä. Hän kielsi sano-neensa kellekään mitään sellaista, että hänen äitinsä olisi varistanut viljan ja polttanut riihen, vaan tällaisia oli sanonut hänen sisarensa Maria. Tämän hän taas tiesi siitä, että Yrjön lapset olivat kertoneet Maria-sisaren paljastaneen asian Yrjön vaimolle tai räätälin Kaarinalle, jonka todistaja arveli olevan juuri alavutelainen Kaarina.

Sigridin mukaan Maria oli kertonut hänelle äidin kantaneen torppaansa viljaa sinä yönä, jolloin riihi oli palanut, mutta ei sellaista, että äiti olisi polttanut riihen. Viljapussien kantamisessa olivat auttaneet myös Sigridin veljet Ingemar ja Joonas. Mutta mistä pussit oli kannettu, sitä Maria ei ollut Sigridille maininnut. Pussit, joita oli kolme, Sigrid oli seuraavana päivänä nähnyt aitassa. Sigrid sanoi myös Ingemarin silloin tällöin kertoneen, että äidillä oli ollut tapana kantaa viljaa Yrjön riihestä. Vielä Sigrid nimitti Mariaa suureksi varkaaksi (*stor tiuf*), koska tämä oli usein varastanut jauhopusseja äidiltään ja muilta.

Kun Sigridiltä kysyttiin, oliko äiti kieltänyt häntä sanomasta oikeudessa, että äiti oli polttanut riihen ja kantanut viljaa sieltä kotiin, kertoi Sigrid äidin uhkailleen, että jos hän oikeudessa valehtelee äitinsä polttaneen riihen, saisi hän maksaa siitä hengellään.

Nyt 15-vuotias Ingemar tuotiin kuultavaksi. Hän kielsi tietävänsä mitään riihen palon aiheuttajasta tai viljapussien kantamisesta sinä yönä aittaansa, vaikka oli nukkunut samassa aitassa. Eikä hän myöntänyt myöskään sanoneensa Sigridille, että hänen äidillään olisi tapana kantaa viljaa Rantalan riihestä.

Kun Pirkolle sitten oli luettu ääneen Sigridin kertomus, kielsi Pirkko kaikki asianhaarat siinä ilmoittaen, että lapsi vähät tietää siitä, mistä puhuu.

Kohtaus myllyssä

Kirsti Eliaantytär Kukonpohjasta oli puolestaan ollut Jäähdysspohjan myllyssä noin viikko tulipalon jälkeen. Myllylle oli tullut myös Rantalan Kaarina-emäntä onnettomuutta surkutellen. Myös todistaja oli valittanut tapahtunutta. Pirkko, joka myös oli ollut paikalla, oli sen sijaan tokaissut siihen näin: "Kohtako ne lahoset tuohet virisikän." Lause lienee noteerattu siksi tärkeäksi, että se on siteerattu käräjäpöytäkirjaan poikkeuksellisesti suomen kielellä! Toki se on pöytäkirjassa myös ruotsiksi, ja sen perusteella Pirkko olisi sanoillaan tarkoittanut sitä, etteihän niitä lahoja kattotuohia niin äkkiä voi syttymään saada.

Todistajat eivät osanneet selittää, mitä Pirkko oikeastaan oli tokaisullaan tarkoittanut. Pirkko itse selitti tarkoitaneensa sitä, että tuo vahinko lienee aiheutunut kipinöistä, jotka tuuli oli lennättänyt Yrjön talosta, jossa emäntä oli edellisiltana leiponut leipää, eikä vanha tuohi ollut ehtinyt syttyä ennen kuin aamulla.

Tunteenpurkaus

Juttu sai yllättävän käänteeseen. Kun Yrjön vaimo vielä kerran väitti Sigridin kertoneen hänelle äitinsä osuudesta tapahtumiin, purskahti tyttö itkuun ja vakuutti, että se kaikki oli valetta!

Todistajiksi haastettiin vielä Pirkon 11-vuotias Maria-tytär sekä talollinen Matti Matinpoika Uotila. Kun Marialle oli luettu, mitä tämän Sigrid-sisar oli hänestä väittänyt, sanoi hän kaiken olevan silkkaa pötyä! Hän oli nukkunut aitassa eikä sinä yönä ollut nähnyt mitään viljasäkkeitä kannettavan sisään eikä nähnyt niitä myöskään sisällä. Vielä vähemmän hän oli nähnyt äitinsä polttavan mainittua riihtä.

Matti Uotila puolestaan kertoi, että Pirkolla hyvinkin

oli ollut viljaa kuivumassa hänen riihessään. Hän oli jopa nähnyt Pirkon siellä varistaneen viljansa ja puineen sen. Sen sijaan Uotilan isäntä ei voinut muistaa, milloin tämä oli tapahtunut ja paljonko viljaa oli ollut.

Tässä vaiheessa kantaja Yrjö Rantala vaimoineen muutti mieltään ja myönsi, että oli hätiköiden syyttänyt Pirkkoa. Oikeus vapautti syytetyn kaikista näistä syytteistä.

Ilman seuraamuksia Pirkko ei kuitenkaan tästä selvinnyt. Koska hän oli käynyt sunnuntaina jauhamassa viljaa Jäähäyspohjan myllyssä, määrättiin hänelle 10 hopeatalarin sakkorangaistus sapatin rikkomisesta. Koska tuomittu ei kuitenkaan todistettavasti olisi pystynyt sakkoa maksamaan, tuomittiin hänet neljäksi päiväksi vedelle ja leivälle.

Merkillinen näytelmä

Juttua vatvottiin neljillä käreillä. Tämä käräjätuovassa nähty merkillinen näytelmä herättää milteipä enemmän kysymyksiä kuin antaa vastauksia. Miksi Sigrid olisi sepittänyt tällaisia tarinoita äidistään, jos tällä keran oli niin sanotusti puhtaat jauhot pussissa? Olivatko Sigridin välit läheisiinsä kunnossa? Kuka oikeastaan

oli se, joka lasketteli lööperiä? Oliko Pirkko sittenkin syyllinen? Lukija pohtikoon itse.

Syytetyn omia lapsia pyrittiin häikäilemättömästi käyttämään todistajina. Nykyisen oikeuskäytännön mukaan syytetyn lähiomainen voi kieltäytyä todistamasta. Huomio kiinnittyy myös siihen, että koko prosessin ajan Pirkon mies korpraali Frisk pysyy täysin pimennossa. Selitys lienee yksinkertainen: Frisk oli samaan aikaan Porin rykmentin mukana sotatoimissa.

Taustaksi todettakoon, että Friskeillä ja Rantaloilla oli aikaisempaakin kärehtämää keskenään.

Oikaistakoon lopuksi Vanhan Ruoveden historiassa osassa II:2 (Ähtäri, Keuruu ja Multia) sivulla 29 oleva erehdys: kyseessä on Virtain eikä Keuruun Rantala.

LÄHTEET

Ruoveden käräjät 14.–16.12.1742 §18; 19.–22.11.1743 §8; 4.–8.1.1744 §5, 6; 7.9.1744 §11.

Markku Kalliolinna

Svenska Akademiens Ordbokista apua

Jos sukututkimuksessa tulee esiin hankala ruotsinkielinen sana, jota ei löydy tavallisista sanakirjoista, kannattaa sitä katsoa Svenska Akademiens Ordbokista. Sanakirja löytyy kätevästi myös internetistä osoitteesta <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>. Sanakirjaa on toistaiseksi valmiina osat A–Talkumera, ja sieltä löytyvät kattavasti myös nykyruotsista jo hävinneet sanat.

Samasta Kannista, mies ja minä

Olemme, mieheni ja minä, muutaman vuoden ajan harrastaneet sukujemme tutkimista, ja kaikki siihen liittyvä kiinnostaa. Niinpä kun Pekka Pirttikosken tutkimus huittislaisesta Kariniemen suvusta kesällä ilmestyi, hankin sitä itselleni heti yhden kappaleen. Halusin perehtyä lähemmin satakuntalaisiin juuriini. Kuulun Kariniemen sukuun isäni äidin Eriika Kariniemen kautta, Pekka Pirttikosken äidinäidin isä Frans Heikkilä oli Eriikan veli. Olemme Pirttikosken Pekan kanssa siis niin sanottuja kolmansia serkkuja.

Mutta mieheni löysi tutkimuksesta muuta kiintoisaa. Häntä ihmetytti, miksi lähdeluettelossa esiintyi Pekka Hellemaan nimi. Tämä Pekka on puolestaan miehelleni etäistä sukua. Millä tavalla tämä Oulun Hellman-sukuseuran jäsen liittyi Kariniemen sukuun? Asiasta oli otettava selvä. Käännyimme Hellemaan Pekan puoleen, ja meille selvisi, että olemme sukulaisia, mieheni ja minä.

Seuraavassa selvityksessä olen pääasiallisina lähteinä käyttänyt paitsi Pirttikosken sukukirjaa *Juho Kariniemen ja Maija Juuselan sukujen elämästä Suur-Huittisissa 1500 – 1800 ja 1800 – 2003* (Turku 2004) ja Oulun Hellman-sukuseuran kotisivuja, myös Pentti Reinilän toimittamaa *Oulun Hellman-suku ja -sukuseura -teosta* (Jyväskylä 1989) sekä Liisa Poppiuksen kirjaa *Huittisten pitäjän Hanulan ja Penttilän suvut* (Helsinki 1938). Vaikka Pirttikosken tutkimuksessa on joitakin epätasällisyyksia mm. aviopuolisoiden kohdalla, en tässä vaiheessa ole tarkistanut niitä alkuperäislähteistä. Tarkoitukseni on joskus se kyllä vielä tehdä.

Etenen selvityksessä kronologisesti kuljettaen molempia sukuja rinnakkain.

Ensimmäinen sukupolvi

Yhteinen esi-isämme on Tuomas Tuomaanpoika Kanni, talonpoika Huittisista. Hän syntyi Kannilan kylän Kannin talon vanhimpana poikana 1632, peritalon isännöyden isältään 1657 ja hallitsi Kannia vuoteen 1711. Tuomas toimi myös kirkkoväärtinä.

Tuomas Kanni oli naimisissa kaksi kertaa. Riittaan (1628–1666) hänet vihittiin 1648. Riitta synnytti Tuomakselle viisi lasta, kaksi tytärtä ja kolme poikaa. Tästä avioliitosta syntyi esi-isäni Matti pojista keskimäisenä 1660.

Jäätyään leskeksi Tuomas otti vaimokseen toisen lesken, Valpuri Matintyttären (n. 1630–1698). Heille syntyi kuusi lasta, kaksi tytärtä ja neljä poikaa. Toiseksi nuorimmainen poika Simo, s. 30.1.1674, jatkaa mieheni sukua.

Niin kuin luontevaa oli, Tuomas oli kasvattanut työnsä jatkajan, Kannin talon tulevan isännän, vanhimhasta pojastaan Yrjöstä, s. 1656. Tämä tuotti kuitenkin 1690-luvun suurten nälkävuosien aikana isälleen pettymyksen muuttamalla Mommolaan, josta oli ostanut Färkkilän ratsutilan, ja jättämällä kotitilan silloin jo yli 60-vuotiaan isän ja 1680 syntyneen nuorimman veljen Erkin hoitoon. Muut pojat olivat tässä vaiheessa jo siirtyneet kotoaan elämään omaa elämäänsä. Matti olisi ollut valmis palaamaan takaisin Kannille, mutta siinä vaiheessa isä Tuomas oli jo tehnyt ratkaisevan siirron. Hän oli sydämistynyt Yrjön toiminnasta niin, että merkitytti helmikuussa 1701 Huittisten käräjillä pöytäkirjoihin, että tila tulee hänen kuolemansa jälkeen siirtymään Yrjön sijasta Erkille, ”koska hänen vanhin poikansa Yrjö Tuomaanpoika oli lähtenyt kotoa ja jättänyt hänet ja talon suuriin vaikeuksiin katovuosien aikana, sitä ennen lisättyään vaimonsa kautta saamaan-

sa omaisuutta” – Yrjö oli 1676 nainut äitipuolensa Valpurin tyttären Riitta Jaakontyttären – ”Kannilan ja toisten kylien yhteisellä metsäniityllä sekä harjoittamalla viinan ja oluen myyntiä ja koska sitä vastoin hänen nuorin poikansa Erkki oli aina vakavasti pysynyt hänen luonaan ja kuuliaisesti hänen silmiensä alla vaeltanut sekä taloa kuluneina katovuosina mahdollisuuksien mukaan viljellyt ja kunnossa pitänyt”.

Suomalaisen talonpojan perinteinen epäluulo herroja kohtaan vai mikä lieenee ollut syynä siihen, että tämä ei Tuomakselle vielä riittänyt, vaan kymmenen vuoden kuluttua, maaliskuussa 1711, hän kävi pappilassa rovasti Juhana Keckoniuksen luona selittämässä saman asian, varmentaan sen tälläkin tavalla.

Tuomaksen kuoleman 7.2.1714 jälkeen vuonna 1716 pidetyssä perinnönjaossa Kannin talon arvoksi merkittiin noin 2300 kuparitalaria.

Toinen sukupolvi

Matti Tuomaanpoika Kanni, myöhemmin Peevo, sitten Rauha, siirtyi 21-vuotiaana vuonna 1681 Keikyälle Peevolan Peevon taloon naituaan talon Kaisa (Kaarina) -tyttären (1667–1736). Parin vuoden kuluttua Matti mainitaan Peevon ensimmäisenä lampuotina. Hän hoiti tilaa yli neljännesvuosisadan, vuoteen 1709. Seuraavana vuonna Matista tuli Peevolan kylän Rauhan talon isäntä. Hän piti isännyyttä vuoteen 1722. Matti kuoli 24.6.1738.

Matille ja Kaisalle syntyi kolme poikaa. Nuorimmainen, Jaakko, s. 21.7.1699, jatkaa sukuani.

Simo Tuomaanpojan elämästä muodostui varsin erilainen kuin veljillään: hänestä koulutettiin pappi. Niinkin sai herraskaisemman muodon Simon Cannelin. Simon valmistui ylioppilaaksi Turussa 1693. Hän palveli apupappina Uudessakaupungissa 1700–1707, pitäjänapulaisena Viljakkalassa 1707–1715, Kiikassa 1715–1719 ja Röntämäellä 1719–1721. Vuonna 1722 Simonista tuli kappalainen Paattisiin, jossa hän viipyi vuoteen 1729. Seuraavan vuoden elokuussa hän astui kappalaisen virkaan Ähtärissä, jossa kuoli 1752.

Uudessakaupungissa Simon avioitui 17.4.1700 Helena Jacobintytär Eichmanin (1677–1768) kanssa. Perheeseen syntyi kahdeksan lasta, Christian 19.2.1714 Viljakkalassa.

Kolmas sukupolvi

Jaakko Matinpoika Peevo oli isänsä tavoin Peevon lampuoti. Hän hoiti tilaa yli kolmekymmentä vuotta, 1723–1755. Peevo oli majoittajan puustelli, jonka haltijoina mainitaan Jaakon lampuotiajalla kymmenen eri sotilashenkilöä kersantti Knapesta esikuntakornetti Geddaan.

Jaakko otti vaimokseen Kaisa Tuomaantyttären (s. 1699). Heille syntyi 13.12.1727 Tuomas, seuraava esiisäni.

Christian Simoninpoika Cannelin toimi lukkarina ensin Alavudella 1733–1767 ja sitten Ilmajoella 1768–1793, jossa kuoli 1.12.1802.

Christianilla oli kolmesta liitosta kymmenen lasta. Lapsista kuusi kuoli pienenä. Vuonna 1739 Christian nai Margareta Matintytär Iso-Kurikan (1722–1748). Tämä synnytti viisi lasta, joista toiseksi vanhin poika Mathias, s. 27.1.1743 Ilmajoella, on mieheni esi-isä. Jäätyään leskeksi Christian solmi yhdeksän kuukauden kuluttua uuden avioliiton Anna Andersintytär Vilénin (1712–1789) kanssa. Tässä välissä hänellä kuitenkin oli Susanna Jaakontyttären kanssa lyhyt ”avioliitto”, josta syntyi tytär. Uusi vaimo synnytti Christianille neljä poikaa.

Neljäs sukupolvi

Tuomas Jaakonpoika Peevo jatkoi isänsä jälkiä lampuotina Peevon puustellissa. Hän oli lampuotina vuodet 1756–1780, lähes 25 vuotta. Peevon haltijoina ehti Tuomaksen aikana olla yhdeksän esikuntakornettia ja yksi vääpeli. Tuomas kuoli 17.2.1814.

Tuomas oli naimisissa kahdesti, Maija Hurrin ja Justiina Sopan kanssa, ja sai kaksi lasta, pojan ja tyttären. 5.10.1761 syntynyt Liisa on esiäitini.

Mathias Christianinpoika Cannelin oli isänsä tavoin lukkari. Hän valmistui Vaasan triviaalikoulusta 1755 ja pääsi ylioppilaaksi 1760. Lukkarina hän toimi ensin Raahessa 1761–1764, sitten Pyhäjärvellä vuodesta 1765 ja noin vuodesta 1780 Pyhäjoella. Hän kuoli siellä 15.1.1813.

Mathias avioitui 1773 Elisabeth (Liisa) Thomaksen-tytär Stenbäckin (1740–1807) kanssa ja sai kuusi lasta. Heistä kaksi vanhinta, Elisabeth Margaretha, s. 19.7.1774, ja Thomas, kast. 16.10.1775, ovat molemmat mieheni esivanhempia.

Viides sukupolvi

Liisa Tuomaantytär vihittiin 15.8.1789 Tuomas Laurinpoika Käyrän (1738–1800) kanssa. Tuomas oli talollinen Huittisista, jo viisissäkymmenissä ja kolmannessa avioliitossaan. Myös Liisa oli kolmasti naimisissa, muut puoliset olivat Tuomas Vähä-Parta Keikyältä ja Simo Matinpoika Huittisista. Ennen kuolemaansa Tuomas ehti tehdä Liisalle pojan. Juho syntyi 9.5.1798. Liisa kuoli kihtiin 70-vuotiaana 9.6.1832.

Elisabeth Margaretha Mathiaksen tytär Cannelin avioitui 14.6.1809 Pyhäjoen pitäjänräättälin Adam Nathanaelinpoika Hellmanin (1778–1867) kanssa. He saivat viisi lasta, joista kaksi tytärtä kuoli pienenä. Neljäs lapsi, 13.6.1816 Pyhäjoella syntynyt Fredrik Mauritz, on mieheni esi-isä. Elisabeth kuoli 16.6.1867 Oulussa, vain joitakin viikkoja ennen miestään.

Elisabethin veli Thomas Mathiaksenpoika Cannelin toimi vuodesta 1813 kuolemaansa 30.12.1853 saakka lukkarina Pyhäjoella. 22.8.1809 hänet vihittiin Juliana Petruksen tytär Ticklénin (1787–1847) kanssa. Aviopari sai kaikkiaan yksitoista lasta, joista menetti pienenä viisi. Mieheni esiäiti on toiseksi nuorin, Henrika Carolina (Helli), s. 17.11.1828 Pyhäjoella.

Kuudes sukupolvi

Juho Tuomaanpoika vihittiin 7.12.1823 Maija Pertuntytären (1799–1885) kanssa. Juho oli pari vuotta

Urpon talon lampuotina Keikyän Meskalankylässä, kunnes muutti 1829 Kariniemen (aik. Karhiniemi) torppariksi Huittisiin ja rupesi käyttämään nimeä Kariniemi. Pariskunta sai kaksi lasta, Juho Kustaan ja Leenan. Keikyässä 26.9.1827 syntynyt Kustaa on isäni äidinisä. Juho kuoli 26.6.1867.

Serkukset Fredrik Mauritz Adaminpoika Hellman ja Henrika Carolina (Helli) Tuomaantytär Cannelin menivät keskenään naimisiin 3.9.1850. Avioliittoon tarvittiin Keisarillisen Majesteetin armollinen lupa. Fredrik ei kotinsa vähävaraisuuden vuoksi ollut päässyt käymään kouluja – isähän oli räättäli – mutta opetteli itseksensä lukemaan ja kirjoittamaan niin hyvin, että pääsi ensin kärkekirjuriksi ja myöhemmin aina vaativampiin virkatehtäviin, 1858 Pyhäjoen nimismieheksi ja 1867 Ouluun kruununjyvästön hoitajaksi. Hän luopui tästä tehtävästään vasta 78-vuotiaana, sivuvirastaan Hypoteekkiyhdistyksen asiamiehenä seuraavana vuonna. Erotessaan hän oli läänin vanhin virkamies. Fredrik kuoli 3.5.1898 Oulussa.

Helli synnytti kaikkiaan kolmesta lasta, joista kaksi kuoli pienenä. Nuorintaan synnyttäessään hän oli jo itse isoäiti. Toiseksi vanhin tytär Elisabeth (Betty), s. 20.12.1852 Ylitorniossa, on mieheni äidin äidinäiti. Helli kuoli Oulussa 8.1.1908.

Seitsemäs sukupolvi

Juho Kustaa Juhonpoika Kariniemi jatkoi isänsä jälkeen torpparina Kariniemessä, Huittisen Rekikoskella, Uolan kylässä, 13 kilometriä kirkolta. Hän otti 1.12.1851 vaimokseen torpparintytär Eeva Karoliina Antintytären (1828–1895). Lapsia syntyi kymmenen. Vanhin, Eriika Helena, s. 23.6.1850, on siis isäni isänäiti. Kustaa ja Eeva tekivät hänet jo ennen avioliittoa, mutta rippikirjassa on myöhemmin merkintä, jossa Eriikan ilmoitetaan olevan pariskunnan yhteinen lapsi. Kustaa kuoli Huittisissa 31.8.1914.

Elisabeth (Betty) Hellman avioitui 6.8.1874 Johan Edvard Rehnäckin (1849–1930) kanssa, joka työskenteli Suomen Pankin komissaarina Oulussa. Betty synnytti yksitoista lasta, viisi tytärtä ja kuusi poikaa. Nel-

jäntenä lapsena 2.7.1880 syntynyt Ester on mieheni äidinäiti. Betty kuoli Oulussa 21.10.1927.

Kahdeksas sukupolvi

Eriika Helena Juhontytär Kariniemi vihittiin 19.12.1873 räätäli Kalle Heikki Matinpoika Toivosen kanssa (1841–1921). Nuoret olivat tavanneet Kallen tultua ompelemaan vaatteita Kariniemen miesvälle. Perhe asusteli ensin Huittisissa ja Kiikassa, kunnes hankki 1897 Saarikon torpan Tyrvään Illostä. Lapsia syntyi kaksitoista, lisäksi perheeseen kuului Eriikan avioton tytär. Isänsäni Rikhard syntyi yhteisistä lapsista kuudentena 20.2.1882 Huittisissa.

Ester Rehnback suomensi 1907 nimensä Reiniläksi. Hän opiskeli piirustuksenopettajaksi ja työskenteli 1904–1910 Tampereen suomalaisessa tyttökoulussa. 24.6.1910 hänet vihittiin arkkitehti Adolf Ilmari Launiksena (1881–1955, vuoteen 1900 Lindberg) kanssa. Esterille ja Ilmarille syntyi kolme lasta, pojat Seppo ja Ilmo sekä mieheni äiti Helliikki, s. 9.2.1915. Perhe asui Helsingissä, jossa Ester kuoli 1.8.1965.

Yhdeksäs sukupolvi

Ukkini Rikhard Toivonen lähti kotitorpastaan Tyrväältä kesällä 1903 toiselle puolelle Suomea, Sortavalan maalaiskuntaan opiskelemaan puusepäksi. Hän tapasi siellä karjalaistyttö Anni Mikkosen (1884–1958) ja avioitui tämän kanssa 17.6.1904. Rikhard jäi perheineen asumaan Helylään, Sortavalan maalaiskuntaan. Hän työskenteli E. Mäkisen tehdasliikkeessä, aikanaan Pohjoismaiden suurimmassa puunjalostustehtaassa. Hankittiin myös pieni tila, jota perheen voimin viljeltiin. Perheessä oli kuusi lasta, viisi poikaa ja tytär. Erkki Johannes, isäni, s. 10.7.1921, on heistä toiseksi nuorin.

Kun Karjalan koti 1940-luvulla jouduttiin jättämään, Rikhard hankki pikkutilan Hollolasta. Hän kuoli siellä 5.6.1974 ehdittyään 92-vuotiaaksi.

Helliikki Launis opiskeli terveyssisareksi Helsingissä.

Ennen avioliittoaan hän työskenteli mm. Sallassa. 10.5.1941 hän avioitui kirkkoherra Erkki Olavi Niinivaaran (1907–1985) kanssa. Lapsia syntyi viisi, mieheni Jukka Olavi heistä ensimmäisenä 10.1.1943. Perhe asui Helsingissä, jossa anoppini kuoli 9.4.1997.

Kymmenes ja yhdestoista sukupolvi

Kymmenennessä ja yhdennessätoista sukupolvesta nämä kaksi sukua, tässä vaiheessa nimeltään Toivonen ja Niinivaara, jotka yli 300 vuotta olivat onnistuneet kiertämään toisensa, sitten yhdistyivät, kun minä ja mieheni tapasimme Tampereella ja avioiduimme 1974. Kymmenettä sukupolvea edustaa minun suvussani isäni Erkki Johannes Toivonen, mieheni puolella hän itse. Minä olen yhdettätoista sukupolvea. Aivan tasajalkaa eivät polvet suvuissamme siis ole vaihtuneet. Suuressa lapsikatraassa, joita molemmilla puolilla on, syntyy helposti 20 vuoden ero jo pelkästään siitä, onko syntynyt sisarusarjan alkupäässä vai hännillä. Meidän 1977 syntyneessä pojassamme sitten yhdistyvät ne geenit, jotka Tuomas Kanni 1600-luvulla kahden eri vaimosta syntyneen poikansa kautta lähetti Huittisista maailmalle.

Jälkipuheita

Yllättäen löytynyt sukulaisuus on luonnollisesti heittänyt perheen piirissä erilaista vitsailua. Poikamme ilmoitti saaneensa selityksen degeneraatiolleen. Minä kutsun meitä maalaisserkuksi ja kaupunkilaisserkuksi. Mieheni esi-isähän asettui Ouluun jo 1867, ja suku on siitä lähtien asunut kaupungeissa. Minun puolellani siirtyminen kaupunkiin tapahtui 90 vuotta myöhemmin, kun meidän perheemme muutti Tampereelle 1957. Mieheni taas ehdotti, että ryhtyisin kutsumaan häntä sedäksi, hän kun on vanhempaa sukupolvea. Ja iltaisin meitä odottavat makuuhuoneemme sukurutsaiset lakanat, kuin Hamletissa ikään...

Eila Toivonen

Samuel Bohm - toimelias kirkkoherra

Pirkkalan vanhan hautausmaan lounaiskulmassa on vanha hautakivi, jossa on ajan haalistama ruotsinkielinen teksti:

Här under hvila kontrakstprostén fil.mag.

S. Bohm * 1768 + 18 ^{21/10} 31.

**Des maka U.W. Ek * 17 ^{1/10} 86 + 18 13/
1 26**

samt deras dotter lektor C. E. Lilius maka

K. W. Bohm * 18 ^{15/3} 13 + 18 ^{13/10} 39.

Gudsfrid.

Eli eräs elämäntarina luettavissa pienen hautakiven tekstistä.

Samuel Samulinpoika Bohm syntyi Sotkamossa 22. maaliskuuta 1770. Isä S. Bohm oli Siikajoen kirkkoherra ja äiti Catharina Elisabet Frosterus puolestaan Sotkamon kirkkoherran, teologian tohtori Johan Frosteriuksen tytär. Samuel Bohm tuli ylioppilaaksi Turussa 1787, opiskeli Upsalassa ja vihittiin papiksi 1793 ja vielä filosofian maisteriksi 1795. Valmistumisensa jälkeen veti kotiseutu vielä puoleensa nuorta oppinutta. Hän toimi opettajana Oulun trivaalikoulussa joitakin vuosia sekä isänsä Siikajoen kirkkoherran apulaisena ja myöhemmin vt. kirkkoherrana.

Pirkkalassa aukesi kirkkoherran virka 1805. Vaalia saarnasi Pirkkalan entisen kirkkoherran, rovasti Tolpon poika Nils Tolpo ja Samuel Bohm. Tolpo voitti vaalin kirkaasti 97 ääntä 55 11/16 manttaalilta kun Bohm sai vain 8 ääntä. Oletettavasti pirkkalalaiset vierastivat Bohmin outoa ruotsinkielisyyttä. Mutta tuomiokapituli ei piitannut kansan mielipiteestä vaan nimitti virkaan 37-vuotiaan Bohmin.

Valinta onnistui

Pirkkalassa oltiin pian tyytyväisiä tuomiokapitulin valintaan, sillä Bohm osoittautui hyvin tarmokkaaksi kirkkoherraksi. Erityisesti hän paneutui tuolloin hyvin vaikeaan köyhäinhoito-ongelmaan, mutta kohtasi valitettavan usein vastustusta seurakuntalaisten taholta. 1800-luvun alkuvuosikymmenille sattuneet Suomen sodan vaikutukset, kuten sotilaiden ylläpito ja vieraiden joukkojen oleskelu pakko-ottoineen, olivat köyhdyttäneet talonpoikaisväestöä. Tilannetta pahensi lähes samanaikaiset katovuodet. Kirkkoherra yritti saada keräämällä apua köyhille ja siten kerjuulla kulkemisen vähenemään.

Seurakuntalaisten luku- ja kirjoitustaito oli 1800-luvun alkupuolella jo niin hyvä, että monet vanhemmat opettivat näitä taitoja lapsilleenkin, mutta muutakin tietoa tarvittiin. Kirkkoherra Bohm paneutui innolla kansanopetuksen kehittämiseen. Ensimmäinen kirjallinen maininta vain lasten opettamiseen palkatusta opettajasta Pirkkalassa on vuodelta 1806. Pitäjä sai ns. Ahlmanin pitäjäkoulun ensimmäisenä Messukylän kanssa jo vuonna 1811.

Pirkkalan kirkkoherran pappila sijaitsi Pyhäjärven eteläpuolella, kuten kirkkokin tuohon aikaan. Kirkkoherra Bohmin tullessa Pirkkalaan pappilan rakennukset ja pihamaa olivat ala-arvoisessa kunnossa. Niinpä kirkkoherra rakennutti vuosina 1810–1811 uuden pappilan. Seurakuntalaisia ei rakentaminen paljoa rasittanut, sillä sovittiin, että seurakunta hankkii rakennuspuut paikalle ja seurakuntalaiset antavat riksinsä rahaa manttaalilta, jolloin kirkkoherra hoitaa kaiken itse. Kirkkoherra Bohm oli hankkinut omistukseensa Sankilan kartanon vuonna 1815, jolloin tilan rakennukset olivat huonossa kunnossa. Hän teetti samoilla pappilan

piirustuksilla Sankilan tilan uuden päärakennuksen, edelleenkin hyväkuntoisena käytössä olevan.

Bohmin ansioksi luetaan myös kivi­kir­kon rakenta­misen aloitus Nokialla. Seurakunnan väestön enemistö asui Pyhäjärven pohjoispuolella ja kirkko pappiloi­neen sijaitsi eteläpuolella. Kirkkoherra otti va­kavasti seurakuntalaisten valitukset. Ensimmäisenä kir­kon suunnittelijana oli arkkitehti Engel ja arvellaankin, että hän Bohmin tuttavana suunnitteli myös pappilan ja Sankilan pää­rakennukset. Kirkkoherra ei ehtinyt näh­dä kirkon rakennussuunnitelmien toteutumista.

Avio-onnea ja onnettomuutta

Samuel Bohm avioitui 1810 Jemtlannin rykmentin everstin Johan Fredrik Eekin ja vapaaherratar Cristina Sofia von Duben Kurussa 1786 syntyneen tyttären Ulrika Wilhelminan kanssa. Esikoinen, tytär Sofia syntyi vielä samana vuonna, mutta heidän suruksensa lapsi kuoli jo ennen kahta ikävuottaan. Toinen lapsi Catharina Wilhelmina syntyi 1813. Hän meni avioon uudenvuo­den aattona 1838 Tyrvään kirkkoherran Carl Efraim Lili­uksen kanssa. Heille syntyi elokuussa poika Carl Fredrik Samuel, mutta suru kohtasi tätäkin perhettä, sillä Catharina-äiti kuoli saman vuoden joulukuussa. Poika Carl Fredrik varttui, suoritti lainopilliset opintonsa ja toimi mm. Turun oikeuspormestarina.

Ulrika lahjoitti Samuel Bohmille vielä kaksi lasta. 1815 syntyi poika Fredrik Samuel, joka opiskeli vara­tuomari­ksi ja oli Raaseporin läntisen kihlakunnan kruununvouti. Hän avioitui palvelijattarensa, ylöjärve­läisen puuseppä Emanuel Heikinpoika Holmin tyttä­ren kanssa 10. kesäkuuta 1843. Toinen poika syntyi joulukuussa 1825, mutta jälleen alkoivat onnettomuu­det. Ulrika-puoliso kuoli 13. tammikuuta 1826 ja pie­ni Henrik Johan 27. toukokuuta samana vuonna.

Kesällä 1827 talutti kirkkoherra Bohm vihille 26-vuo­tiaan aatelisneidon Agata Cristina Knorrinkin Kokemä­eltä. Hän oli suomalaista aatellisukua, syntynyt 15. heinäkuuta 1791. Vanhemmat olivat eversti Henrik Gustaf von Knorrink ja Renata Elisbet Blum. Agata Cristinasta kirkkoherra sai vertaisensa työparin ja lap­

*Sankilan päärakennus lähes alkuperäisessä asussaan.
Kuva: Antti Jokinen.*

silleen uuden äidin. Agata tunnettiin myös kansansi­vistäjänä ja erikoisesti kirjaston ystävänä. Hän mm. lahjoitti lainakirjastolle 800 Suomen markkaa.

Kauan ei yhteinen taival saanut jatkoa, sillä kirkkoher­ra Samuel Bohm kuoli 21.10.1831 vain 61-vuotiaana. Agata-puoliso asui Sankilassa vielä melkein 50 vuotta, eli kuolemaansa 1880 saakka. Hänen hautansa sijaitsee Nokian, silloisen Pirkkalan kirkon, läheisyydessä. Muis­toksi Pirkkalassa asumisestaan hän jätti paikannimen Agatan nokka; se on Pyhäjärveen pistävä niemi Uittamossa, josta kerrotaan, että ”siellä oli pappilan fröökynällä tapana käydä uimassa”.

LÄHTEET

Saarenheimo, Juhani: Vanhan Pirkkalan historia. No­kia, Tampere, Pirkkala, Ylöjärvi 1974.

Sursillin suku. Genealogia Sursilliana. Täydentänyt ja toimittanut Eero Kojonen. Weilin + Göös 1971.

Hillukka, Jouko: Hautakivi vanhalla hautausmaalla. Pirkkalainen-lehti 2004, nro 23. Pirkkala-Seura ry.

Jouko Hillukka

Miksi Sommarfelt-suku kokoontui ja miten?

Vihjeitä sukujuhlan järjestämiseksi

Miksi joku on sukurakas ja joku ei? Moniko meistä on ollut toteuttamassa suvun tapaamista ja moniko sitä suunnittelee tai on "näky" sukujuhlasta?

Eräät sukumme jäsenet olivat harrastaneet sukututkimusta jo vuosia omaksi ilokseen ja lähipiiriin ihmettelyn aiheeksi. Kunnes tapahtui se, mitä uskon jokaisen innokkaan sukunsa tutkijan toivovan.

Sukumme taitavin ja tehokkain sukututkija soitti minulle ja kertoi olevansa sukulainen, jotta miltäs tuntuu ja miten jatketaan? Tottahan innostuin ja omakin uteliaisuus sai lisää virikettä. Kun samalla sovimme ajatusten ja tietojen vaihdosta, oli linkki valmis ja suku alkoi "elää".

Serkkuni, jonka kanssa olemme pitäneet yhtä jo poikasta saakka, täytti 70 vuotta 2002 keväällä. Tämä syntymäpäivä oli merkittävä tulevan sukkokokouksen kannalta.

Olin koonnut sukutiedot Juuret-ohjelmalla. Noin puoli vuotta ennen tätä merkkipäivää päätimme me kaksi sukumme tutkijaa, jotta tälle miehelle olisi jonkin sortin kooste suvustamme sopiva lahja.

Kuvia ja kirjeitä tätini kertomien muistelusten lisäksi olin kerännyt melkoisen määrän. No, enpä oikein heti oivaltanut, että kirjalliseen muotoon saattaminen ei ihan pikkujuttu ollutkaan. Joka tapauksessa tietokoneelleni kertyi tulostettavaan muotoon kaikki siihen asti kertynyt tieto, sekä kirjeitä, kuvia ja henkilöhistorioita. Tulostin tämän muutamana kappaletta, jotka kaikki sidottiin (paperina Stora Enson 100 g White Paper A4). Lahjakirja nidottiin koviin kansiin kultakirjaimin. Siitä tuli hieno.

Uskoakseni tästä tapahtumasta sai alkunsa voimis-

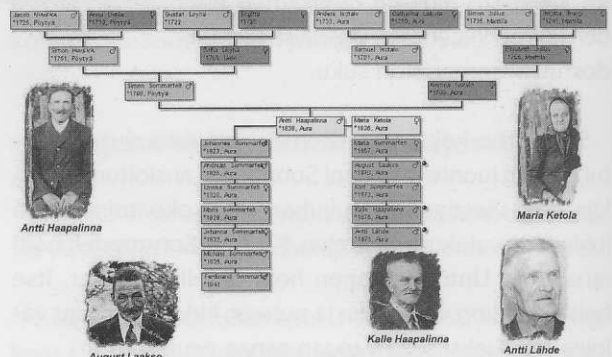
tuva tarve tavata elossa olevia sukulaisia. Koska tietoa ja esipolvitauluja oli mielestämme tarpeeksi sekä eräs sukurakas sukumme jäsen kysyi eräässä puhelin-keskustelussa, voitaisiinkos ensi kesänä järjestää sukujuhlat. Olimme heti valmiit neuvonpitoon. Tämä tapahtui tammikuussa 2003.

Kuten huomaamme merkittävien tapahtumien välinen aika oli noin puoli vuotta.

Jälkipolvet selville

Jälkipolvet selvitetiin vauvasta vaariin eli Anders Sommarfeltillä ja hänen vaimollaan Maria Ulrika Ketolla on yhteensä jälkeläisiä 196 eli 5 lasta, 18 lastenlasta, 28 lastenlastenlasta, 59 lastenlastenlastenlasta, ja 85 lastenlastenlastenlastenlasta, joista elossa 150. Suureksi yhteiseksi iloksemme sukkokokouksessa oli 94 suvun jäsentä!

Antti Haapalinnan(Anders Sommarfeltin)sukupuu
Sommarfelt-suvun muodostuminen on esitetty sukupuun avulla. Antti Haapalinnalla (Anders Sommarfelt) ja vaimonsa Maria Ketola ovat tässä sukumme lähtökohdat niin esi- kuin jälkipolvillekin. Jälkipolven muodostavat heidän lapsensa August Laakso, Kalle Haapalinnalla ja Antti Lähde.

Isopapan, kuten häntä nimitän, patrilineaarinen sukulinja on asunut ainakin 1540-luvulta Auran Hypöisissä, siis aika selkeää sukututkijan kannalta. Tästä tietysti johdetaan, että suvun jälkeläisiä asuu edelleen Aura-Pöytyä-alueella. 1900-luku levitti tätäkin sukua maailmalle mm. Havaijille ja Sveitsiin. Kokoontumiseen tulivat myös sukumme jäsenet Luxemburgista ja Espanjasta.

Sommarfelt-nimen alkuperä on ollut suvussa monien arvailujen kohde. Auran Hypöisiin, Ali-Huuskan taloon Jaakko Matinpojalle ja Anna Heikintyttäreille syntyneestä kuudesta pojasta kaksi jäi aikuistuttuaan Ali-Huuskan talon torppareiksi. Näistä toinen, Simo Jaakonpoika kuitenkin kuoli jo poikien ollessa pieniä. Leski meni myöhemmin naimisiin jahtivouti Jaakko Sommarfeltin kanssa, jolloin hänen kolmesta pojasta tuli hänen miehensä kasvattipoikia. Yksi pojista otti 1820-luvulla kasvatti-isänsä sukunimen.

Pitäjänpuuseppä Simon Simonpoika Sommarfeltille syntyi sittemmin rustholariintytär Kristiina Samuelintytär Isotalon kanssa poika, joka sai nimekseen Anders Sommarfelt ja josta tuli Sommarfeltin suvun kantaisä. Hänelle ja Maria Ulrika Ketolalle syntyi kaikkiaan viisi lasta, joista kaksi kuoli pieninä.

Kolmesta jäljelle jääneestä tuli kaikista isänsä ja isänisänsä tavoin käsityöläisiä. Vanhin August oli puuseppä, Karl ja nuorin Anders olivat suutareita. Kaikki pojat ottivat ajan tavan mukaan oman sukunimen, joten Augustista tuli Laakso, Kallesta Haapalinna ja Antista Lähde. Olen siis isoisäni nimikaima. Näiden kolmen veljeksien jälkeläisistä muodostuu Sommarfeltin suku.

Sukumme kokoontumisen järjestäjä-tiimi muodostui erittäin luontevasti. Jani Suominen, ansioitunein tutkija, hoiti viestinnän ja sukuhaarojen kokoamisen sekä juhlatalon valokuvanäyttelyn. Kristiina Sommerfelt hoiti rahavirrat. Unto Heinonen hoiti tarjoilun ja tilat. Itse hoitelin kirkon varauksen ja puheen kirkossa, kartat valokuvien tueksi sekä vapaan sanan osuuden.

Kuinka kaikki toteutui, on kertomus siitä, miten hyvin suunniteltu on melkein tehty!

Kuinka sukutapaaminen toteutui

Seuraavassa otteita ja kuvia Sukuviestissä 2003-4 olleesta kirjoituksestani.

"Pitäjänpuuseppä Anders Sommarfeltin (1838–1921) jälkeläiset kokoontuivat ensi kertaa yhteen 9.8.2003 Aurassa. Auranmaan Viikkolehti ennakoiti tapahtuman artikkelilla 5.8.

Ensikosketus sukuun saatiin Auran kirkon paikoitus-alueella, josta halausten ja iloisen puheensorinan saattelemana kokoonnuimme kirkkoon. Siellä saimme hiljentyä ja kuulla Aura-Pasuunakvartetin soitantaa sekä kuulla esivanhempiemme kirkkorakennuksen historiaa.

Täältä siirryimme Anders Sommarfeltin (Antti Haapalinnan) ja vaimonsa Maria Ulrika Ketolan haudalle, jossa me koollekutsijat laskimme kukkavihkoon, jonka jälkeen koko joukko tutustui hautausmaahan.

Juhlapaikaksi oli valittu Auran seurakuntakeskus, jossa saimme kukin sukuhaaramme eli Iso-Pappa Antin kolmen pojan August Laakson, Kalle Haapalinnan ja

Koollekutsijat Unto Heinonen, Kristiina Sommerfelt, Antti Lähde ja Jani Suominen esivanhempiansa haudalla.

Antti Lähteen sukua osoittavan nimikortin. No tästä hän varsinainen riemu syntyi, kun tarkkailtiin kumppanin rintapieltä, jossa jo väri kertoi mitä sukuhaaraa oltiin. Meitä oli aika tasan kaikista kolmesta haarasta.

Kunniavieraanamme oli Lähde-suvun Ihanne Heinonen, joka on 95-vuotias, monen hämmästyttävän tarkan muistitiedon kertoja ja ihana, valoisa ihminen. Hänelle kiitos!

Heti alkuun saimme todella kattavan ja hyvin ymmärrettävän kuvan sukumme vaiheista 1540-luvulta lähtien Jani Suomisen tarkan ja havainnollisen esityksen ansiosta. Sommerfelt-nimen hiukan erikoinen historia selvisi samalla. Olemme käsityöläissuku, ja kolmesta pojasta tuli isänsä ja isänisänsä tapaan käsityöläisiä. Vanhin August oli puuseppä, Karl ja nuorin Anders olivat suutareita, kuten tämän jutun kirjoittajakin. "Suutarius" suvussa jatkuu tämän päivän ehdoilla.

Pojat ottivat ajan tavan mukaan oman sukunimen, joten Augustista tuli Laakso, Kallesta Haapalinna ja Antista Lähde.

Tieto ei ehkä lisännyt tuskaa, mutta ruokahalun se jo tässä vaiheessa herätti. Auran Ruokamesta oli kattanut meille laadukkaan lounaan ja kahvin hyvän palvelun myötä.

Vapaa sana kirvoitti "hyviä kysymyksiä" ja kommentteja, huumoria unohtamatta. Kysymys: *kokoonnu-taanko uudelleen?* nosti äänet ja kädet! Tiedä vaikka sukuseuraksi seuraavaksi? Ei päivän anti tähän loppunut, sukututkija ja pitäjän historian asiantuntija Ari Vilén kertoi ja aukaisi ansiokkaasti Auran historian ovia aina näihin aikoihin asti mielenkiintoisten valokuvien kanssa.

Näin päätimme iloisen tapaamisemme "virallisen" osuuden ja osa meistä kävi vielä Ari Vilénin yksityisessä kotimuseossa, joka puhutteli 3000 mielenkiintoisella esineellä ajasta, jolloin isä lampun osti. Uskon kotiin paluumme olleen mieliin painuvan!"

Vihjeitä kokoontumisen järjestäjälle

Minullakin on sukupuu, mutta kuinka tapaisin elossa olevat jälkipolvet? Vihjeitä sukutapaamisen onnistumiseksi.

* Löydä suvusta luotettavat 2–3 henkilöä, jotka ajan ollessa kypsä sitoutuvat toteuttamaan kuningasajatuksesi.

* Päättäkää aluksi, kuka on suvun lähtöhenkilö ja ketkä jälkipolvea.

* 100–300 suvun/sukuhaarojen jäsentä ei vielä ole ylivoimainen ponnistus.

* Esi- ja jälkipolvien tiedot on tarkistettava tosi tarkkaan, jotta vältetään suurilta ”virheiltä”, pieniä löytyy aina jos joku niitä hakee.

* Tehkää aluksi ”koesukukirja”, josta selviää mukavasti mitä historiantietoja, pitäjän historiaa, henkilökuvia, karttoja, kirjoja ja ennen kaikkea valokuvia tarvitsette tilaisuuteen.

* Kun tarkistelette mahdollisten tulijoiden yhteystietoja, mieluiten puhelimitse, tunnustelkaa ilmapiiriä: mitä jos kokoonnuttaisiin? Kustannuksia syntyy väistämättä, mutta satsaus kannattaa. Vain nykyiset puoliset tai avopuolisot kutsutaan.

* Toteuttajat: Yksi tai kaksi sukua tutkinutta, jotka ovat toistensa tukena, mutta samalla käytännön toimiksi panijoita. Kolmas jäsen voisi olla monitoimihenkilö, joka hankkii juhlapaikan, pito- tai ravintolapalvelut. Neljäs hoitaa tietysti raha-asiat, kun niiden aika tulee.

* Kun päätös ajankohdasta on tehtävissä, miettikää tarkkaan mikä päivä sinä kesänä tai muuna vuoden aikana on se oikea. Päätös on tehtävä viimeistään puoli vuotta aiemmin.

* Kutsun laatiminen ohjelman valmistuttua on eräs tärkeimpiä tehtäviä. Palaveritiheys kasvaa nopeasti, noin parin kolmen viikon välein on sopiva.

Mitä kaikki maksaa? Yhdessä lasketaan ja päätetään laskuttaa kutsukirjeen mukana kahden kolmen viikon maksuajalla. Näin saadaan hyvin lähelle todellinen osanottajamäärä. Noin kaksi kuukautta ennen tapahtumaa lähetetty kutsu toimii hyvin.

Kutsu pitää olla selkeä, mutta samalla tapaamishalua herättävä. On kerrottava kaikki mitä päivän/päivien aikana tapahtuu.

* Tässä vaiheessa ”juna on lähtenyt liikkeelle”. Nyt vain jännäämään ilmoittautumisajan päättymistä ja seuraavaa palaveria!

Ja kuinkas käy? – Hyvin tietysti!

* Tarkennetaan vielä jo suunniteltua ohjelmaa ja varmistetaan tehdyt sopimukset. Käydään juhlapaikalla ja sovitaan vuokraajan kanssa mm. AV-laitteet, valokuvanäyttelyn paikka, pöydät, niiden koristus sekä ruokailun ja kahvituksen kellonajat.

* Mitä vieraat saavat käteensä kun saapuvat? Valmiiksi kirjoitetun sukuhaaran värillä tehdyn nimikortin rintaan kiinnitettäväksi. Kirjekuoren (A4), jossa on esim. sukupuu kuvineen sekä mahdollinen ennakko- ja paikallisessa lehdessä tämän suvun tapaamisesta. Yksi kuori perhettä kohti.

* Entäs kun ja jos kaikki menee ”nappiin” ja vieraat iloiten tutustuvat toisiinsa tyytyväisinä hyvin järjestetystä juhlasta ajan loppuessa kesken? Jossain tilanteeseen sopivassa hetkessä kannattaa kysyä, että otetaan-ko uusiksi? Sukuseuran mahdollisuus kannattaa myös varovasti vihjaista.

* Etukäteen sovittu kirjoitus kuvineen esim. Sukuviestiin on juhlan mukava referaatti muillekin suvustaan kiinnostuneille. Kirjoituksesta voi kertoa jo juhlan aikana.

Ainakin nämä ”vinkit” kannattaa ottaa todesta, vaikka jokaisen järjestäjän on tehtävä ikioma suunnitelma, josta ei prosessin aikana voi lipsua.

Tämä homma jos mikä palkitsee tekijänsä runsain mitoin.

Rohkeasti vain sukua tapaamaan!

Teksti ja kuvat Antti Lähde

Propagandan ubreja

Pekka Sillanpää kirjoittaa Orpanassa 2/2004 Lundin taistelusta vuonna 1676. Haluan tuoda siihen liittyen yhden näkökohdan esille: ei pidä uskoa kaikkea, mitä historiankirjoissa kerrotaan. Historia on ollut, ja on eräissä maissa vieläkin, propagandan väline. Suomessa 1900-luvun alkupuolella oli tärkeätä todistaa suomalaisten suurta urhoollisuutta ja sankaruutta. Urhoollisiahan suomalaiset ovat toki aina olleet, mutta silloin kun kerrotaan, että kokonaiset rykmentit kaatuivat paikalleen viimeiseen mieheen, on kysymys propagandasta.

Olen kirjassani *Suuri Pohjan sota, isoviha ja suomalaiset* (Jyväskylä 2001, s. 104–108) kirjoittanut Lipolan taistelusta maaliskuussa 1703, jossa mukamas kokonainen 600-miehinen Musta rykmentti kaatui paikal-

leen. On merkillisen vaikea löytää ainoankaan siellä kaatuneen nimeä. Lipolasta kiinnostunut lukekoot kirjasta. Saman rykmentin sanotaan kaatuneen viimeiseen mieheen ensimmäisen kerran jo mainitussa Lundin taistelussa. Totuus on paljon raadollisempi. Kouluttamattomat ja kokemattomat alokkaat joutuivat kokeneitten tanskalaisten rykmenttien jyrättäviksi eikä sillä ollut ratkaisevaa vaikutusta taistelun kululle.

Lundin taistelusta on kirjoitettu kirjojakin, esimerkiksi Claes Wahlöö & Jöran Larsson: *Slaget vid Lund – Ett mord och icke ett fältslag* (Lund 1998). Siinä suomalaiset mainitaan sivuilla 41, 43–44 ja 59–60.

Matti J. Kankaanpää

KEVÄTSIIVOUKSEN AIKA

ENTISÖIMME VANHAT KIRJAT HYLLYISTÄNNE

EDULLISESTI JA NOPEASTI.

KIRJANSIDONTAA LAIDASTA LAITTAAN

JO VUODESTA 1875,

VIIDENNESSÄ POLVESSA.

KIRJANSITOMO MARTIN

PUH. (03) 212 3105

040 535 4948

email: laura.kivela@pp1.inet.fi

Talohistoriaa ja vähän sukunimistäkin

Oikaisu Kuhmalahden isäntäluettelon tietoihin

Kun oman sukunsa tutkimisessa törmää siihen, että tutkimukset eivät pidäkään yhtä painetun sanan kanssa, on pakko yrittää selvittää, missä on virhe, omassa työssä vai siinä painetussa. Näin kävi minullekin osittain isäni että Jalmari Finnen tutkiman suvun kanssa. He kyllä ovat olleet oikeassa!

Längelmäveden seudun historian Kuhmalahtea koskevan osa II:n isäntäluettelossa mainitaan Kivisalmen Mattilan talon halkomisen (1744) jälkeen toisen osan isännäksi Juho Yrjönpoika 1762–1788 ja toisen osan isännäksi lanko Aatami Aataminpoika 1744–1782. Samoin mainitaan edellisenä isäntänä Juhon isä, vävy Yrjö Pekanpoika 1734–1761.

Yrjö Pekanpoika oli naimisissa Mattilan tyttären Maria Antintyttären (s. 1712) kanssa. Yrjön lanko eli vaimon veli oli Mattilaa vuosina 1721–1733 isännöineen Antti Martinpojan poika Adam Antinpoika (s. 1725). Adamin patronyymi on isäntäluettelossa väärin: hän oli siis Antinpoika eikä Aataminpoika niin kuin Kuhmalahden historiassa mainitaan. Tulkoon tämä virhe nyt noin viisikymmentä vuotta kirjan painattamisen jälkeen oikaistuksi!

Jalmari Finnen sukututkimuksessa on Mattilan isännän nimenä Adam Andersinpoika (ks. kuvaa).

Kuhmalahden kirkonkirjojen mukaan Kivisalmissa on ollut kaksi Mattilaa, joista toista on sanottu isäntänsä mukaan Yrjöläksi tai Rantalaksi eli Ranta-Mattilaksi sijaintinsa mukaan, toista Kylä-Mattilaksi tai Anders Mattilaksi. Talot yhdistettiin 1870-luvulla isäntien Kustaa Joosepinpoika Mattilan ja Antti Antinpoika Mattilan sopimuksesta. Talokauppojen jälkeen Antti Antinpoika muutti 1873 perheineen Mattilasta Eerolaan ja ajan tavan mukaan otti sukunimekseen Eerola.

Isäni Simo Emil Salminen (s. 1871) kertoi, että tämän talokaupan aikoihin hänen veljensä, Antti Antinpojan poika Viktor, meni kouluun Hämeenlinnaan. Koulussa Viktorille annettiin sukunimeksi Kivisalmen kylän mukaan Salminen, kun hän ei osannut sanoa, onko hän Mattila vai Eerola. Myös muut sisarukset ottivat nimekseen Salminen. – Näistä tapahtumista on näinä aikoina kulunut suunnilleen 130 vuotta.

Korjaus Kuhmalahden historian Kivisalmen Mattilan isäntäluettelon tietoihin sivulle 95:

(jatkoa)

Martti Tapaninpoika 1705–08

Antti Martinpoika 1721–33

wävy Yrjö Pekanpoika 1734–61

talo halottu 1744

Juho Yrjönpoika lanko Adam Antinpoika

1762–88 1744–82

(jatkuu) (jatkuu)

LÄHTEET

Längelmäveden seudun historia I. Kuhmalahden historia II. Talot ja isännät. Hämeenlinna 1954.

Jalmari Finnen kokoelmat. Kansallisarkisto.

Janakkalan tuomiokunta. Lainhuudatukset Pälkäne, Sahalahti, Kuhmalahti 1867–1873. Hämeenlinnan maakunta-arkisto.

Kuhmalahden rippikirjat 1735–1766. Mf TK 141.

Maija Harju (ent. Salminen)

Martti Tahvananpojan jälkeläinen 8. polvessa

Kirkkoherra V. Salminen suku.

Jalmari Finnen
kokeelmat

Kivisalmen.
Mattila.

Anders Martinpoika, isäntä. (v. Martti Tahvananpoika ja Sofia Ujäsän-
tytär Kivisalmen Mattilasta.) * 1678 + 1767 21/3.
∞ 1710 28/2 Sofia Eskontytär. (v. Eiko Knutinpöika ja Valborg
Vekkapuntterin Siivolaasta.) * 1690 + 1756 28/4.

Agnes Andersintytär. (v.) 1712 4/2 + 1740 19/1. ∞ 1733 21/3 Ujäsän Pietari-poika, vaimo
Mattilasta.
Sofia Andersintytär. (v.) 1714 21/2 + 1793 28/6. ∞ 1737 26/3 Matti Jakobinpoika Kivisalmen
Mikkolasta.
Susanna Andersintytär. (v.) 1717 9/2 + 1796 20/3. ∞ 1743 26/2 Samuel Pietari-poika
Pinnon Andersinpoika. (v.) 1720 12/12 + lapsena. Turunmiesten Penttilä.
Agnes Andersintytär. (v.) 1722 11/6 + 1781 9/4. ∞ 1757 13/1, sotilas Tuomas Andersin.
Sandholt. &
Adam Andersinpoika. (v.) 1725 9/12 + isäntä. Paulu
Valborg Andersintytär. * 1728 12/4 + ∞ 1754 26/12 Erik Mattinpoika
Kivisalmen Mikkolasta.

& mennyt uuppiin vaimoonsa 1767 8/6 Erik
'okamp. Hauke Traupeman Mikkolasta.

& mennyt uuppiin vaimoonsa 1753 28/4 ka-
rumma Johan Ekamp. Vekkomäen haasta.

Kirkkoherra V. Salminen suku.

Jalmari Finnen
kokeelmat

Kivisalmen.
Mattila.

Adam Andersinpoika, isäntä. (v. Anders Martinpoika ja Sofia Eskontytär
Kivisalmen Mattilasta.) * 1725 9/12 + 1791 20/3.
∞ 1748 28/2 Anna Ujäsäntytär. (v. Ujäsän Tuomaspoika ja Valborg Johantytär
Kivisalmen Eskolasta.) (v.) 1719 12/3 + 1799 15/9.

Matti Adaminpoika. * 1757 22/1 + isäntä. Paulu
Erik Adaminpoika. * 1753 26/5 +
Johan Adaminpoika. * 1756 16/1 +
Anna Adamintytär. * 1759 21/5 + ∞ 1782 1/4 Matti Mattinpoika Vekka-
jään Raucholasta.
Adam Adaminpoika. * 1764 30/5 + ~~hollant.~~ Pohja Majalassa. Paulu ?

Sukututkimusopetusta Tampereen työväenopistossa keväällä 2005

Sukututkimuksen peruskurssi

Pääkirjasto, ls. 2, ti klo 19.00–20.30. 11.1.–5.4. 40 €.

Sukututkimuksen jatkokurssi A

Pääkirjasto, ls. 2, ti klo 17.00–18.30. 11.1.–5.4. 40 €.

Sukututkimuksen jatkokurssi B

Pääkirjasto, ls. 2, ke klo 14.30–16.00. 12.1.–6.4. 40 €.

Sukututkimuksen työpaja

Pääkirjasto, ls. 2, ti klo 13.15–14.45. 11.1.–29.3. 40 €.

Vanhat käsialat 1 – kirkollisten asiakirjojen käsialat ja lyhenteet tutuiksi

Pääkirjasto, ls. 2, ke klo 16.30–18.00. 12.1.–6.4. 40 €.

Maakirjat sukututkimuksen lähteenä

Pääkirjasto, ls. 2, ti klo 15.00–16.30. 11.1.–5.4. 40 €.

Perukirjat sukututkimuksen lähteenä

Pääkirjasto, Muumilaakso, ke klo 18.30–20.00. 12.1.–6.4. 40 €.

Verkkoavusteinen sukututkimuksen peruskurssi

Opetusta useissa kohteissa, ks. tarkemmin Tampereen työväenopiston esitteestä. 46 €.

Kurssien esittely ja ilmoittautumisohjeet Tampereen työväenopiston esitteessä. Ilmoittautumisohjeet myös osoitteessa www.tampere.fi/top.

Tampereen työväenopisto

Sammonkatu 2
33540 Tampere
puh. (03) 216 4111

Seuraan uusia toimihenkilöitä

Seuramme internetsivustoa ylläpitänyt Markku Ollila on ilmoittanut jättävänsä tehtävänsä. Seuran uusi webmaster on Satu Yrjölä. Webmaster paitsi pitää yllä [www-sivujamme](http://www.sivujamme) myös auttaa entiseen tapaan mahdollisuuksiensa mukaan seuramme jäseniä tietokoneongelmien yllättäessä.

Seuran julkaisujen toimitustyö on jaettu kahdelle henkilölle. Orpana-lehden toimittajana jatkaa Johanna Kurela ja uudeksi toimittajaksi, jonka tehtävänä on huolehtia Vuosikirjan ilmestymisestä, on saatu Tuula Sillanpää.

**Kiitos Markku Ollilalle kuluneista vuosista!
Tervetuloa seuran tehtäviin, Satu Yrjölä ja Tuula Sillanpää!**

Sukututkimuksen kertauskurssilla kymmeniä osallistujia

Seuran järjestämälle sukututkimuksen kertauskurssille marraskuussa 2004 osallistui liki 50 henkeä. Kurssilaiset kiittivät opettajana toiminutta Pekka Nuottajärveä selkeydestä ja miellyttävästä esitystavasta. Lyhyenkin kurssin aikana oli mahdollista käydä varsin kattavasti läpi sukututkimuksen perusasioita.

Kuvat: Antti Lähde.

Sukusilppua

Sukuaiheisia poimintoja lehdistöstä ja internetistä

Väinämöisen jalanjäljillä

Kaliforniasta kotoisin oleva rocktähti Dave Mustane on sukujuuriltaan suomalainen. Hänen juurensa ovat Suomessa ja Mustosten suvussa. Dave Mustane oli Metallica-yhtyeen alkuperäinen soolokitaristi. Hän perusti myös Megadeth-yhtyeen, jonka viimeisin levy ilmestyi vuonna 2004. Megadethin levyjä on myyty maailmalla 20 miljoonaa kappaletta.

Dave Mustane on siis kalevalaisen lauluperinteen jatkaja. Hän kulkee Väinämöisen jalanjäljillä. Lukija on ehkä eri mieltä, sillä raskas hevimental ei ensimmäisenä tuo mieleen Kalevalaa ja Väinämöisen soittoa. Mutta siteerataanpa hieman kansalliseepostamme Väinämöisen soiton kohdalta: *Kun hän soitteli kotona, huonehessa honkaisessa, niin katot kajahtelivat, permannot pemahtelivat; laet lauloi, ukset ulvoi, kaikki ikkunat iloitsi, kiukoa kivinen liikkui, patsas patvinen pajahti.* Kuka on kuunnellut hevimental-musiikkia, allekirjoittaa aivan varmasti sen kuulostavan aika lailla edellisen kaltaiselta (Aamulehti 18.9.2004)

Orpana oikaisee Glorian Antiikki -lehden tiedon

Kesällä ilmestyneessä Glorian Antiikki -lehdessä haastateltiin kauppaneuvos Kaija Aarikkaa, joka kertoi omista sukujuuristaan. Hän mainitsi sukujuuriensa ulottuvan äitinsä puolelta 1100-luvun Irlantiin. Seuramme jäsen ja Kaija Aarikan pikkuserkku Virpi Nissilä oikaisee, että heidän yhteiset sukujuurensa eivät mene Irlantiin, vaan muinaiseen Skotlantiin. (Glorian Antiikki nro 45 3/2004)

Hyviä uutisia arkistoista

Sukututkijat ovat löytäneet Viipurin kaupunginarkiston. Jatkosodan alkaessa Viipurin arkiston aineisto siirrettiin Keski-Venäjälle Kostroman kaupunkiin. Sotien päätyttyä 11 junavaunun kuorma tuotiin takaisin Viipuriin arkistoitavaksi. Sadattuhannet asiakirjat kertovat Karjalan suomalaista historiaa. Vanhin dokumentti on vuodelta 1653 oleva kopio Haminan kaupungin perustamiskirjeestä. Arkistosta löytyy mm. lääninhalituksen pöytäkirjoja, liikkeiden kirjanpitoa, omaisuusluetteloita, sanomalehtiä, yksityiskirjeitä jne. Viipurin arkisto on siis todellinen aarreaitta sukututkijoille.

Yhdeksän espoolaista sukututkijaa kävi Viipurin arkistossa viime kesänä. Helsinkiläinen Mirjami Niinimäki löysi esimerkiksi tarkkoja tietoja Helsingin Aleksanterin kymnaasista. Koulun laaja arkisto on kokonaisuudessaan Viipurin arkistossa. Arkistossa olevan aineiston mikrofilmaamista suunnitellaan. (Helsingin Sanomat 1.7.2004)

Huonoja uutisia arkistoista

Kirjallisuuslehti Parnasson kulttuurihistoriallisesti arvokas arkisto kärrättiin vahingossa kaatopaikalle, kun se oli odottamassa siirtoa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkistoon. Parnasson päätoimittajan Juhana Rossin mukaan arkisto on peruuttamattomasti tuhoutunut. Asia havaittiin, kun tutkija Tuula Hökkä halusi selvittää, olisiko arkistossa runoilija Eeva-Liisa Manneria koskevia mainintoja. (Aamulehti 24.8.2004)

PRESIDENTTI BUSHIN JA SENAATTORI KERRY YHTEINEN SUKUPUU

GEORGE W. BUSH

s. 1946

George Herbert Walker Bush

USA:n presidentti s. 1924

Pso: Barbara Pierce s. 1925

Prescott Sheldon Bush (1895-1972)

Pso: Dorothy Walker (1901-1992)

Samuel Prescott Bush (1863-1948)

Pso: Flora Sheldon (1872-1920)

James Smith Bush (1825-1889)

Pso: Harriet Eleanor Fay (1829-1924)

Harriet Smith (1800-1867)

Pso: Obidiah Newcombe Bush (1797-1851)

Sanford Smith (1760-1815)

Pso: Pricilla Whippo (n.1763-1838)

Lucy Stevens (n.1717-1806)

Pso: Ephram Smith (1704-1774)

Henry Stevens (1681-n.1750)

Pso: Elizabeth Fellows (1685-n.1744)

Elizabeth Gallup (1662-1726)

Pso: Henry Stevens (1654-1726)

Hannah Anna Lake (1621-1675)

Pso: John Gallup (1618-1675)

MARGARET READE

s. 11.7. 1598 North Blenfleet, Essex, (Englanti)

k. 24.9. 1672 Ipswich, Massachusetts

Pso 1616 Lincolnshire: John Lake (1590-1672)

JOHN F. KERRY

s.1943

Rosemary Isabel Forbes (1913-2002)

Pso: Richard John Kerry (1915-2000)

Margaret Tyndal Winthrop (1880-1970)

Pso: James Grant Forbes (1879-1955)

Robert Charles Winthrop jr. (1834-1905)

Pso: Elizabeth Mason (1844-1880)

Robert Charles Winthrop (1809-1894) senaattori

Pso: Elizabeth Cabot Blanchard (1809-1842)

Thomas Lindall Winthrop (1760-1840)

Pso: Elizabeth Borodoim Temple (1769-1825)

John Still Winthrop (1719/20-1776)

Pso: Jane Borland (1732-1760)

John Winthrop (1681-1747)

Pso: Anne Dudley (1684-1776)

Waite Still Winthrop (1641-1717)

Pso: Mary Brown

ELIZABETH READE

s. 17.11.1614

k. 24.11.1672 Hartford, Connecticut

Pso: John Winthrop (1606-1676)

EDMUND READE

s.23/5 1563 Wickford,

Essex, Englanti

k. 1.12.1623 Essex, Englanti

WILLIAM READE

MARTHA CHURCH

ELIZABETH COOKE

s.n.1570 Pemmersley, Englanti

k. 1637

THOMAS COOKE

SUSAN BRAND

USA:n presidentinvaalit

Brittiläinen Burke's Peerage -tutkimuskeskus perustaa kaikki ennusteensa dna:han. Keskuksen johtajan Harold Brooks-Parkerin mukaan USA:n presidentinvaalit on aina voittanut ehdokas, jolla on enemmän kuninkaallisia geenejä. Näin on käynyt 42:ta edellistä presidenttiä valittaessa.

Burke's Peeragen mukaan John Kerryn olisi siis pitänyt voittaa vaalit. Äitinsä Rosemary Forbesin kautta Kerryn esi-isiä ovat mm. Bysantin keisari Konstantinus IX, Englannin kuninkaat Henrik II ja Henrik III sekä Ranskan kuningas Henrik I. Sukulaisuussuhteita löytyy vielä Rikhard Leijonamieleen, Ranskan monarkkeihin ja jopa Venäjän livana Julmaan. (Valo, Aamulehden tv-liite 15.-21.10.2004)

Samasta puusta

Kuten me jo tiedämme, ennuste ei pitänyt tällä kertaa paikkaansa. Presidentti George W. Bush valittiin toiselle kaudelle. Orpana juhlistaa USA:n presidentinvaaleja komealla sukutaululla, joka paljastaa molempien ehdokkaiden polveutuvan samasta sukupuusta. Presidentti George W. Bushin ja senaattori John F. Kerryn yhteiset esivanhemmat ovat Edmund Reade ja Elizabeth Cooke. Avioparin jälkeläiset muuttivat Englannista uudisasukkaiksi Amerikkaan. Itse asiassa George W. Bushilla ja John F. Kerryllä on nettitietojen mukaan ainakin kahdeksan yhteistä sukujuurta 1600-luvun uudisasukasperheisiin.

John F. Kerryn äidinäidin isän sukujuuret ovat Amerikan historian kannalta erityisen kiinnostavat. Winthropit ovat näyttelleet merkittävää roolia Yhdysvaltojen historiassa aina siirtokuntakaudelta asti. Esimerkiksi Massachusettsin ensimmäinen kuvernööri John Winthrop johti lippulaiva Arabellalla Uuteen Englantiin 2000 ihmistä. Winthropin pitämän saarnan mukaan puritaanien yhteisön tuli olla kuin kaupunki kukkulan laella, jota muut katsovat ihaillen. Sanotaan, että tämä Winthropilta peräisin oleva ajattelu näkyy edelleen Yhdysvaltojen harjoittamassa politiikassa. (Lähteet: esimerkiksi "Ancestors of David Kipp

Conover": www.conovergenealogy.com/ancestor-p/p174.htm; Edmund Reade ja Elizabeth Cooke löytyvät lukuisilta netissä olevilta sukusivustoilta hakukoneen avulla. Samoin löytyy tietoja Winthrop-suvusta; Henriksson, Markku, Siirtokunnista kansakunnaksi. Johdatus Yhdysvaltojen historiaan. 1990.)

Nettivinkki!

George W. Bushin ja John F. Kerryn sukujuuret koko laajuudessaan löytyvät osoitteesta:

<http://members.aol.com/wreitwiesn/candidates2004/bush.html>

<http://members.aol.com/wreitwiesn/candidates2004/kerry.html>

Sukusilpun kokosi Tiina Miettinen

JUURET®

Sukututkimusohjelmistot ovat helppokäyttöisyydessään ylivoimaiset.

Nyt uutuutena

Jäsenrekisteri, jolla voi hoitaa sukuseuran tai minkä tahansa yhdistyksen jäsenasiat vaivattomasti (jäsentietojen ylläpito, jäsentiedotteet, jäsenmaksut, reskontra).

- Juuret 2.1 -sukututkimusohjelma 99 €
- Sukututkijan sanasto CD 19 €
- Sukututkijan Fakta tieto-opas CD 25 €
- Jäsenrekisteri 25 €
- Suvut ja sukunimet 25 €

<http://juuret.fi>

Tuhoisa tulipalo Luvialla marraskuussa 1701

Hyvinhoidetussa ja vauraassa Tommilan talossa Luvian Luodonkylässä syttyi marraskuussa 1701 tuhoisa tulipalo, jota käsiteltiin käräjillä seuraavan vuoden helmikuussa.

Esiin astui Matti Yrjönpoika Tommila Luodonkylästä ja kertoi oikeudelle valittaen, että kun hänen talonväkensä oli 7. päivä viime marraskuuta pitänyt tulta kyökissä päiväsaikaan, oli seuraavana yönä tulen sammuttamisen jälkeen tapahtunut onneton tulipalo. Hän arveli, että se sai alkunsa jostakin jäljelle jääneestä kipinästä. Ensin syttyi kyökki, mitä kukaan talonväestä ei huomannut, ennen kuin seppä Erkki Mikonpoika herätti heidät ja pelasti niin heidän henkensä.

Tuli otti pian yliotteen ja poltti poroksi seuraavat rakennukset, muun irtaimiston ja omaisuuden lisäksi: Pirtti, 13 kertaa 11 1/2 kyynärää, jossa oli savupiippu ja uuni, kaksi lasi-ikkunaa, ovi, sänkyjä ja muuta sisustusta. Vastapäätä oleva pakaritupa ja porstua niiden välissä sekä kellarihuone. Tupa oli yhtä pitkä ja leveä kuin pirtti, porstua ja kellarihuone 7-kyynäräisiä. Tuvassa oli kaksi sänkyä, pöytä, neljä lasi-ikkunaa, ovi, lukko, saranat, leivinuunin savupiippu, kahdet pellit ja rossipohja, kaikki tuohikaton alla ja hyväkuntoisia. Kyökki 8 kyynärää, jonka edessä portti ja porttiliiteri. Liiteri oli katettu tuohilla ja kyökki laudoilla. Vierastupa 3 kertaa 2 1/2 syltä, jossa kolme lasi-ikkunaa ja muita tarvikkeita. Sitä vastapäätä pieni tupa ja välissä porstua sekä niiden yhteydessä kamari, jossa oli ovisaranat ja lukko. Vanha sauna turmeltui myös palossa, samoin tallin nurkat sekä sen vieressä oleva liiteri. Vielä paloivat uusi sikolätti ja sen viereen rakennettu talli.

Tämän kaiken sekä muut talon tarvikkeet, esineistön ja vaatteet olivat arvioineet nimismies Henrik Elfving

ja lautamiehet Yrjö Antinpoika Peräkylästä ja Yrjö Puosi Väipäreestä 655 kuparitalarin 20 äyrin arvoisiksi, kuten heidän erittelynsä 18.12.1701 laajasti osoittaa. Matti Yrjönpoika anoi huomattavan vahinkonsa ja suuren haittansa vuoksi, että hänelle myönnettäisiin hyvitykseksi paloapua. Sen vuoksi tiedusteltiin lautamiehiltä ja paikalla olevalta kärjäkansalta, voiko joku muuta osoittaa, kuin että mainittu vahinko on aiheutunut onnettomuudesta. Kaikki vakuuttivat yksimielisesti, etteivät ole kuulleet eivätkä voi sanoa, että vahinko olisi aiheutunut Matti Yrjönpojan tai hänen väkensä huonosta hoidosta tai huolimattomuudesta, vaan että hän oli varakas ja suojellut rakennuksensa kaikin mahdollisin tavoin. Matti tahtoi vahvistaa valalla, että onnettomuus oli aiheutunut ilman hänen omaa syytään.

Oikeus ei voinut muuta todeta, kuin että vahinko oli sattunut tapaturmaisesti. Paikalla olevat pitäjäläiset lausuiivat haluavansa mielihyvin auttaa Mattia varojensa ja mahdollisuuksiensa mukaan. Niin Matille myönnettiin 10 hopeaäyriä joka talolta tästä nimismiespiiristä. Kirkon kuudennusmiesten tulee kerätä raha mitä pikimmin kukin omasta piiristään ja toimittaa sitten Matti Yrjönpojalle.

LÄHTEET

Eurajoen käräjät 19.–20.2.1702, s. 28–30.

Virpi Nissilä – Ulla Koskinen

Sisällysluettelo

Pääkirjoitus	3	Svenska Akademiens Ordbokista apua	32
Flemingin sukupiiri ja sen yhteistyöverkostot	4	Samasta Kannista, mies ja minä	33
Hämeen värit	7	Samuel Bohm - toimelias kirkkoherra	37
Juhlat 1500-luvun hämäläiskartanossa	13	Miksi Sommarfelt-suku kokoontui ja miten?	
In memoriam	16	Vihjeitä sukujuhlan järjestämiseksi	39
Mies iski naiseen käräjillä mustelman:		Propagandan uhreja	43
Ei tuntenut maan tapaa	17	Talohistoriaa ja vähän sukunimistäkin:	
Kaksoishäät Huittisissa 1676	18	Oikaisu Kuhmalahden isäntäluettelon tietoihin	44
Kurun kauneutta katsomassa:		Seuraan uusia toimihenkilöitä	46
Syysretki 9.10.2004	20	Sukututkimusopetusta	46
Seuran www-osoite muuttuu	23	Sukututkimuksen kertauskursilla	
Böökin Liisan kummitusisä	24	kymmenia osallistujia	47
Tilastotietoja	28	Sukusilppua	48
Pienillä keinoilla sukukirjasta hyvä	29	Tuhoisa tulipalo Luviolla marraskuussa 1701	51
Totta ja tarua Ruoveden käräjillä:			
Kohtako ne lahoset tuohet virisitkän	30		